

munka

művészeti és társadalmi beszámoló szerkeszti: kassák lajos, budapesten

a tartalomjegyzékből:
kassák: válasz néhány levélre
• **danziger: munka és ritmus**
• **székely b.: a meg nem született gyermek joga** • **nádass: vers**
• **dr. zilahi: az emberismeret**
• **s. bruchonenko: az élet meghosszabbítása** • **jack london: novella** • **a krasszin utja** • **munkásság és technika** • **világkép**
• **munkáslevelek** • **versek** • **képek** • **gazdag figyelő rovat**

3

1 9 2 8 n o v e m b e r

meghívó

az 1928 december 2-án, vasárnap este 1/29 órakor a vigadó nagytermében megtartandó

kassák lajos szerzői estre.

kassák lajos a legujabb magyar irodalom elismert vezérképviselője, értékes munkásságával ezen az estén mutatkozik be először a modern előadóművészet tolmácsolásában. a magas nivóju érdekes estét

osváth ernő és dr. bánóczi lászló

vezetik be. közreműködnek az új művészet legkiválóbb előadói. ének, zene, tánc, felolvasás és szavaltatok.

munkás szavalókórusok

jegyek 1—5 pengős árban kaphatók: rózsavölgyi és társa (szervita-tér 5. telefon: 820—83), népszava könyvkereskedés (erzsébet-körút), mentor könyvkereskedés (andrásy-út)

t a r t a l o m j e g y z é k :

kassák lajos: válasz néhány levélre	65	s. bruchonenko: az élet meghosszabbítása.	86
danziger kálmán: munka és ritmus	68	ford. justus páli	86
nagy h. jános: rajz (amicus klisé)	69	világgép	88
egy nap életemből (munkáslevél)	72	néger vers. ford. székely béla	90
nádass józsef: vers	73	klisé	91
székely béla: a meg nem született gyermek joga	73	fischer lószef: a lakásépítés politikájához	91
kép a krasszinról	77	munkásság és technika. ford.: braun ferenc	93
jack london: novella. ford.: balog vilma	78	m. pogány béla: »monde«	94
dr. zilahi lászló: az emberismeret tudománya	81	tamás istván: petróleum	94
zelk zoltán: vers	85	gró lajos: wings	95
		forgó páli: egy levél és egy távirat	95
		kertész ernő: levél	96

szomorúság piacán

cimmal megjelenik decemberben zelk zoltán verseskönyve. a fedőlapot kassák lajos tervezi

előfizetési ára: 2 pengő
amatőrpéldány: 5 pengő
előfizetni lehet a „munka” kiadóhivatalában

munka

művészeti és társadalmi beszámoló

Lapunk megjelenése óta számtalan kritikai megjegyzés, baráti és ellenségeskedő levél érkezett hozzám — szükségesnek látom, hogy ezekre a levelekre, ha helyszüke miatt csak röviden is, válaszoljak. Először is le kell szögeznem, hogy a „Munka” iránt megnyilvánuló rossz és jóakaratu érdeklődés arra enged következtetni, hogy a magyarországi fiatal munkásoknak és a diákság radikális csoportjának szüksége van egy lapra, amely a napi eseményeken túl világszemléleti és tudományos problémák, valamint szocialista szempontú művészeti kérdések feldolgozásával is foglalkozzon. Már lapunk megindítása előtt felismertük azt, hogy ilyen orgánusra szüksége van a fiataloknak s ezzel a megfontolással szerkesztettük össze a „Munka” első számát. De most, a harmadik számnál beismertjük, hogy kissé tulbecsültük a fiatalok kultúrzsükségletét, megművelt értelmiségét és tanulmányvágását. Kaptunk leveleket, amelyek baráti szeretettel, megbecsüléssel és megértéssel fordulnak hozzánk, — de szép számmal kaptunk olyan leveleket is, melyeknek írói értelmetlenül, sőt beállított rosszakarattal állanak velünk szemben. A rosszakaratuakat egyenesen a haladás ellenségeinek tartjuk s velük ezen a helyen nem akarok foglalkozni, azok felé azonban, akik nem értenek meg bennünket, barátságosan fordulunk, mert tudjuk, hogy felkészületlenségüknek, tájékozatlanságuknak nem ők vagy legalábbis nem egyedül ők az okai. A mai fiatalok a háboruban növekedtek, még egészen fiatal korukban élték meg a forradalmat, annak jelentőségét, erényeit és fogyatékosait ésszel sem féltek s aztán jött az ellenforradalom, ami majdnem egy évtizede elzárva tartja a fiatalságot a világ eseményei, a nemzetközi tájékozódás lehetőségei elől. Szomorú ez a valóság, de éppen nekünk kell vállalkoznunk arra, hogy ehhez a hermetikusan elzárt fiatalsághoz a modern tudomány és mindennapi civilizáció kísérleteit és eredményeit a szocialista kritika meg-

világításában eljuttassuk. A különböző társadalmi kérdések felvetését és megvitatását egész alacsony fokon kell kezdenünk, ha komolyabb eredményeket akarunk elérni munkásságunkkal. Az alapfogalmak tisztázásánál kell kezdenünk, ha azt akarjuk, hogy a továbbiakban megértsük egymást és eredményesen védekezhessünk azok ellen, akik tudatos rosszakarattal félremagyarázzák szavainkat és írásainkat.

A „Munka” első számában írt vezető cikkemre ilyen észrevételeket és kioktatásokat kaptam:

1. ... azt írja, „hogy a burzsoázia politikai hatalma a dolgozó tömegek ideológiai elneveltségén nyugszik”. Mi szocialista munkások pedig tudjuk azt, hogy a burzsoázia azért uralkodik rajtunk, mert övé a politikai hatalom, Kergessük el őket a kormánytól és akkor megsemmisülnek. Ezt kell tehát a munkássággal megértetni, nem pedig ideológiáról papolni nekik ...”

A levél egyébként sok okos észrevételt foglal magában, de mikor olvasás közben ehhez a passzushoz értem, szinte elállt a lélegzetem. Hogyan lehetséges az, hogy ez az ember, akinek a levele bizonyos képzettséget árul el, ezen a ponton ilyen értelmetlenül áll szemben a valósággal? ... Igaza van a levél írójának, hogy a burzsoázia azért uralkodhatik, mert övé a politikai hatalom. De mért nem kutat utána, hogy hogyan és milyen alapon is a burzsoáziáé a politikai hatalom! Vajjon nem azért-e, mert a munkásság azt átengedi neki? S vajjon nem azért engedi-e át, mert mindeztideig ő még nem értette föl a politikai hatalom birtoklásának a jelentőségét. S bizonyára azért nem értette föl, mert ideológiailag, világszemléletileg, szellemi és materiális igényeiben még nem áll azon a fokon, hogy egy új társadalmi rend megszerzését feltétlenül kívánja, szükségelje. Ha a levél írójának csak távoli fogalma is lenne a marxi dialektikáról, akkor társadalom-elméletében alkalmazná a marxi analízist, végiggondolná a

megindított gondolatsort és önmagától is rájönne arra, hogy a szocialista agitációs munkának egyik legelső és legnagyobb feladata, hogy a munkásság gondolatvilágából kiemelje a polgári ideológiát (ami az osztályuralom és háboruk csiráit hordja magában és plántálja el a proletáriátus képzetlenebb tömegeiben) és helyébe elültesse a szocialista ideológiát, ami az osztályöntudatnak, tehát magának a politikai hatalomnak a megszerzéséért folytatott osztályharcnak is az értelmi alapja.

2. Egy másik levélből: „azt szeretnénk, ha a „Munka” nem a szexuális kérdéstről, az új formájú házépítésről, a pedagógiáról írna nekünk, hanem a szocializmusról. Minket a szocializmus érdekel, a többi az mind polgári nyavalygás. Nekünk nincs időnk, hogy a szexuális nyavalyákkal foglalkozzunk s mivel az új házakban a burzsoázia is nagyon jól meg tud lakni, hát minket az új házak építése sem érdekel”. . . A levél írója azt kívánja, hogy kizárólagosan a szocializmusról írjunk neki. De ki tudja mit érthet a levél írója a szocializmus fogalma alatt, ha a szexuális kérdések, az új építészet szociálpolitikai, higiéniai és egyéb általánosan vett társadalmi szempontjai, a technika fejlődése, sőt a pedagógia sem érdeklik. A levél írója bizonyára azt hiszi, hogy a szocializmus nem egyéb, mint az a bizonyos fából vaskarika s nem tudja azt, hogy a szocializmus az a társadalmi eszmetan, „amely szerint az emberi társadalmat módszeresen az összesség javára kell szervezni: olyan új társadalmi rendre való törekvés, amely egyenlő kötelességeken és egyenlő jogokon alapszik”. Ha a szocializmusnak ezt a közkeletű, eléggé szimpla értelmezését ismerte és átértette volna a levél írója, lehetetlen, hogy szocialista szempontból tiltakozhatna a fentebbi kérdések ismertetése ellen. Mert hiszen, kik legyenek azok, akik a szocialista társadalmat felépítsék, ha nem a szocialisták, de hogyan építhetne fel egy a mainál jobb, emberségesebb társadalmi rendszert, az olyan csoport, amely a mai és az eljövendő társadalom alapelemeinek az ismeretése és tudatosítása ellen tiltakozik?! Napi egyéb munkában elfoglalt embertől nem kívánhatjuk meg, hogy a tudományos marxizmust főviról-gyére át tanulmányozza, de minden magát szocialistának valló s kritikai leveleket író munkásnak annyit tudnia kell, hogy a marxizmus alapja a társadalmi analízis, vagyis a társadalmi szervezet alapelemeinek ismerete és ismertetése s ezeknek a megismeréseknek az osztálytársadalom szempontjánál magasabb szempontok szerinti alkalmazása.

3. Még egy levélből, amely a „Munka” második számában közölt vezető cikkemhez szól hozzá: „azt írja nincs proletárművészet, még pedig azért nincs, mert ön szerint, a proletáriátus olyan alacsony kulturális nivón él, hogy lehetlenség a saját szellemi felkészültségéből a saját

életét a művészet síkján kifejezni”. És azt írja, sohasem lehet proletár művészet, de hisz azt, hogy lesz szocialista művészet. . . En szocialistának vallom magam, tehát hiszek a proletárművészetben és követelem azt. Azt pedig rabulisztikának tartom, hogy nem proletár művészet, hanem szocialista művészet. A proletáriátus a szervezett munkásság, a szervezett munkásság pedig szocialista. Kár, tehát úgy összekeverni a dolgokat, ahogyan azt ön teszi. De az ön téves állítása ellen azt hiszem az a legjobb érv, ha arra hivatkozom, hogy tudtommal (s ezt az önéletrajzában meg is írja) ön is proletár volt, mint munkás dolgozott a gyárakban s mégis elismerten nagy író lett. De Gorkijra, Jack Londonra s még más példákra is hivatkozhatnék. . . S ha azt el is ismerném, hogy ma még valóban nincs proletárművészet, ez nem jelent azt, hogy akkor sem lesz, ha a proletáriátus lesz az uralkodó osztály. A művészet a társadalmi Überbauhoz tartozik s tudjuk azt, hogy a polgárság is csak később termelte ki a maga osztályművészetét” . . .

Valószínű, hogy a levél írója mielőtt soraimhozám fordult, magában vagy talán a társaság között meghánytavetette ezt a kérdést. És egészen szép logikával építette fel az érveit. A hiba csak ott történt, hogy hibás alapról indította el a gondolatait s így az egész gondolatkonstrukciója, szerkesztése magában hordja ezt az alap hibát. Gondolat-rendszerének alaphibája abban van, hogy a proletáriátus fogalmát összetéveszt a szervezett munkás fogalmával, ezt az utóbbit pedig a szocialista fogalmával. Holott marxizmus értelmezésben proletárnak általában a bérmentest nevezünk, azt a vagyontalan embert, aki munkaeszközökkel nem rendelkezik és abból él, hogy a munkaerejét bérebeadja, azoknak a szocialisták lép, akik a termelőeszközöket birtokolják. A proletáriátus tehát a vagyontalan, a bérmentestől élő emberek tömege, vagyis a gazdaságilag és politikailag elnyomott dolgozó osztálya. A proletár meghatározásban egyáltalában nem foglaltatik benne a szervezethez való szervezethez való tartozás s a legnagyobb lévedés azt hinni, hogy a proletár fogalmát egyenlő a szocialista fogalmával. A proletáriátus, mint a vagyontalan dolgozók tömege tölti felé rétegződést foglal magában. Például: vannak a társadalmi mozgalmakkal indifferens, különbözően szemben álló proletárok, vannak keresztény szervezetekbe tömörült proletárok és vannak a szocialista szakszervezetekbe tartozó proletárok. Ezeknek az utóbbiaknak is megvan a saját körükön belül való tagozódása s a szocialista szakszervezetek tagjainak egy részét csupán közvetlen gazdasági érdekekből tagja szervezetnek. A szervezetét védő- és segélyező egyesülésnek tekinti, tagja a szervezetnek, máskülönben saját részére nehezebb lenne a munkakörülmények megszerzése és minden támogatás

nélkül maradna munkanélküliség esetén. Látjuk tehát, a szocialista szakszervezetek tagjainak is csak egy része nevezhető szocialistának, vagyis csak azok, akik ideológiailag is különböznek, tulfejlődtek a proletártömegek gazdasági, politikai és erkölcsi életfelfogásán. A heterogén proletár tömegeknek ez az osztályöntudatos kisebbsége az, amely az elnyomott osztály felszabadító harcát képviseli. Viszont ez az élcsapat nem azért vezeti és élésíti az osztályharcot, hogy a proletáriátust uralkodó osztállyá emelje, hanem, hogy marxi értelmezésben a proletár-osztály gazdasági és politikai felszabadításával együtt megszüntesse az emberi társadalom fejlődését gátló osztályuralmat. Az eddigiekből világosan következik, hogy a proletáriátus, mint ideológiailag nem egységes tömeg, nagyrésztben az elemi kultúrával sem rendelkező tömeg nem alkothat magának művészetet. (Hangsúlyozandó, hogy szocialista szempontból ez nem is lenne kívánatos, mert hiszen ez a művészet egy tartalmában, mint formájában csak reakciós, fejlődés ellenes lehetne.) A proletáriátus szocialista része pedig úgy világszemléletű, mint morális szempontból csak szocialista művészetet alkothat, illetve ilyen lényegű, vagyis kollektív szellemű művészet megszületését készítheti elő. Tehát nem proletár osztályművészetet, hanem kollektív szellemű művészetet, mert hiszen a szocializmus a kollektív jólét, az osztályozódások fölött álló társadalmi közösség eszméi képviselője. A szocialisták a szocializmusnak, mint közösségideálnak a gazdasági, politikai, etikai és kulturális harcosai. Az is tévedés tehát, ha valaki azt állítja, hogy ha ma nincs is proletár-művészet, eljön majd az idő, mikor a proletáriátus uralkodó osztály lesz s akkor ugyanúgy, mint az uralkodó polgári osztály meg fogja csinálni a saját társadalmi Überbaujának a proletár osztályművészetet. A polgárság annak idején a burzsoázia osztályuralmáért csinált forradalmat, forradalma győzött s következőképpen a feudalizmus osztályuralmát felváltotta a burzsoázia osztályuralma. A proletáriátus az osztály-állam ellen készíti elő a forradalmát s ha a proletárosztály forradalma győzni fog, következőképpen meg kezdődik az osztályállam politikai és gazdasági lebontása. (Lásd Lenin „Állam és forradalom” című könyvét.)

Ami Gorkij, Jack London és a magam proletár voltát és művészetünket illeti arra is a fentebb elmondottak vonatkoznak. Születésünknel fogva proletárok vagyunk a szó marxi értelmében, de részünkre, megint marxi értelemben véve nem ez a jellemző, hanem művészi produktumainknak ideológiai alapja, az a világlátás, ami munkáinkat a polgári művészek munkáitól úgy tartalomban, mint formában végérvényesen elkülönböteti. Bár, mi már kiléptünk a proletáriátus fizikai munkaköréből, tudatos világlátásunknál fogva még is ennek az elnyomott osz-

tálynak az életereje és aspirációi szólalnak meg a művészetünkben. Helyzetünk és szerepünk hasonló *Engels* helyzetéhez és szerepéhez, amint tudjuk munkaadó-gyáros léteire ő volt a szocializmus tanának egyik megfogalmazója és tudományos képviselője. Helyzeténél fogva nem volt proletár, de mint ember s mint tudós szocialista volt világszemléleténél, ideológiájánál fogva. Hasonló például hozhatnám fel Lenint, Csicserin, Lunaacsarszkijt s még sok száz szocialista vezér-egyénség között nem kisebb embert, mint magát Marx Károlyt is. Az itt felemlített nevek nem a proletáriátus átlagának gondolatait fejtegették műveikben s mégis ki mondhatná, hogy ezek az emberek nem az elnyomott milliók érdekében s nem a szocializmus fejlődésvonalaiban munkálkodtak? A fősziúnes látszat mögött mély emberi felismerések dolgoznak, mindnyájunk szocialista kötelessége, hogy ezeket a felismeréseket propagáljuk, tudásvágyunkkal és produkáló képességeinkkel a szocialista megismeréseket az élet minden területén szaporítsuk és tovább fejlesszük.

A többi levél hasonló az itt felemlített háromhoz s így rájuk vonatkoztatva is meg adtam a feleletet.

Azt hittem az ifjuság tul van ezeken az elemi kérdéseken, de a hozzám küldött levelekből kiviláglik, hogy mindezekről még beszélnünk kell, ha maradék nélkül meg akarjuk egymást érteni. S ezek után a levelek után még inkább meg vagyok arról győződve, hogy egy olyan lapra, minő a „Munka” akar lenni föltétlen és nélkülözhetetlen szükség van. A fiatalság sok kérdésben még tájékozatlan. Mint más cikkemben már leírtam, nem hangulat-keltés a célunk, ezt a szintén szükséges feladatot végezzék el mások, akik ehhez talán jobban is értenek nálunk, mi a szocialista szempontu általános ismeretterjesztő és szintetikus kulturumunkat akarjuk végezni. Mert az a meggyőződésünk, ahhoz, hogy a proletáriátus osztályharca minél előbb szocialista eredményeket érhessen el tudatosan vezetett kulturumunkára is szükség van. Régi szocialista igazság: a tudás hatalom. De nekünk már tudnunk kell azt is, hogy a tudás a szocialista mozgalom egyik legerősebb és legnélkülözhetetlenebb fegyvere a gazdasági és politikai hatalom meghódításánál. Ha eredményesen szembe akarunk fordulni a modern kapitalizmus megorganizált egységével, a munkásmozgalom egységét is komoly felkészültséggel kell megorganizálnunk. A munkásságot minden oldalról elő kell készítenünk a harcra, meg kell adnunk neki a tanulás lehetőségét és el kell fogadtatnunk vele a tanítás kötelességét.

Azok pedig, akik bármilyen oknál fogva, a szocialista tanítás ellen küzdenek, azok maga ellen a szocializmus ellen küzdenek.

Kassák Lajos

munka

MUNKA ÉS RITMUS

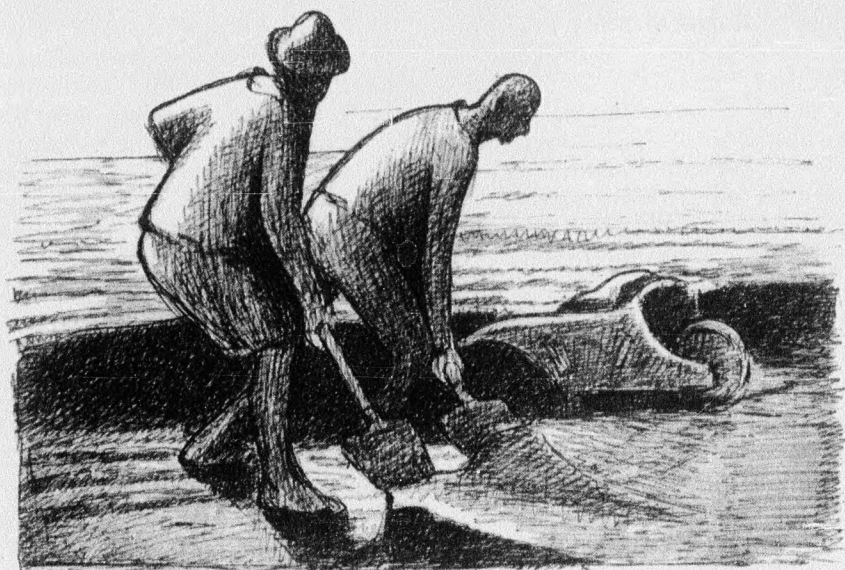
Ma, amikor a gyáripár fejlődése eddig nem látott arányokat ölt és kiterjedése az ipari munkásság számát (az önálló existenciák egyidejű megsemmisítésével) állandóan szaporítja, a munka kérdése általában és különösen a gyári gépmunka kezd mindinkább a tudományos kutatás tárgyává válni. A munkatudomány feladata az emberi munkának technikai, élettani és lélektani törvényeit kikutatni, megfigyelni a gép hatását az emberre, a pszichotechnika különféle módszereivel az egyes munkákra való alkalmasságot, a modern üzemszervezéssel a munkaproduktivitás emelésének módjait és lehetőségeit megállapítani. A felvetődő számtalan probléma lényege: hogyan lehet a munkát a munkacsoport minél nagyobb megkímélésével minél kiadósabbá, produktívabbá tenni, vagyis hogyan érhető el minimális erőfeszítéssel maximális munkateljesítmény, másrészt pedig, hogyan lehetne a munkát, mint olyat, a pusztán erőfeszítésből, amelyből kikapcsolódtak a lelki és szellemi tényezők, alkotó munkává, lelki folyamattá, élménnyé tenni s a munka öröme fokozni? Ebbe a kérdésbe kapcsolódik bele a munka és ritmus problémája. A kérdéssel Karl Bücher foglalkozott először „Arbeit und Rhythmus” című, 1896-ban megjelent és azóta sok kiadást megért, korszakalkotónak mondható munkájában, amely e kérdésben ma is a legkülönbözőbb forrásmunka.

Büchernek ma már sok kritikusa akadt, akik azonban sokszor túlszigorúak vele szemben. Bücher, ha a ritmus lényegére, irracionális voltára s mint a természetben és az emberben szunnyadó őserőre nem is mutatott rá olyan precizitással, mint az éppen a tárgy szempontjából szükséges lett volna, egész teóriája a ritmus ilyen értelmezését nem zárja ki. Elvitathatatlan érdeme, hogy a munkaritmusról megjelenési és kifejezési formáinak kikutatásával és feljegyzésével a munkatudomány egyik fontos ágának alapjait rakta le és hozzá megbecsülhetetlen értékű anyagot szolgáltatott. Könyvének teoretikus és praktikus részeit között azonban vannak hiányok és ellentmondások, amelyek ugyan a műnek, mint forrásmunkának értékét semmivel sem kisebbítik, de amelyekre rámutatni ma, a

termelés nagymérvű racionalizálása idején annál inkább fontos, mert akik az emberi munkaerő rovására „racionalizálnak” és ezt többek között a „ritmizálás” teóriájával próbálják elleplezni, éppen Bücherre hivatkoznak a leggyakrabban és könyvének említett hiányaiból élnek.

Tárgyunk szempontjából fontos a ritmus mibenlétének tisztázása is. „A ritmus lényege és eredete rejtélyes. Őserő, amely velünk születik, képesség, amely azonban művelődés és kultúra útján nem szerezhető meg, eredeti, motorikus erő, amely fejlődőképes, mint minden más természeti erő, pl. a gőz feszítőereje.” (Koch.) A ritmust tehát mint adottat kell vennünk, mint irracionálisat, amely nem az emberi ész, hanem a természet produktuma, amelyet nem lehet teremteni, hanem csak megélni. Fontos ez a megállapítás pl. a ritmikus torna szempontjából. Az ezen a néven ismert módszerek többsége — Dalcroze is! — az egyén külső eszközökkel elért, észszerű uralmát jelenti a test felett. Ezért nem ritmikus ez a torna. A ritmust csak az egyén belső erőinek, veleszületett adottságainak, képességeinek felszínrehozása, harmonikus kifejlesztése biztosítja. Ebből a megfontolásból folynak a lényeges elmentések Dalcroze és a müncheni iskola között. Nem lehet a vitalitást mentalitással helyettesíteni. (Ebben az összefüggésben jegyzi meg pl. Bode, hogy a természetes tánc nem cselekvés, hanem történet.) És fontos ez a különbség a munka szempontjából is, mert mint látni fogjuk, a külső kényszer és racionális megfontolásokkal szabályozott munka nem létrehozója, hanem megölője a ritmusnak.

A ritmus a természetben gyökeredző őserő, a dolgok benső sajátossága, eredetisége, dinamikája, amelyet pontosan megse határozhatunk és csak megjelenési formájában ismerhetjük meg. A megjelenési formák szerint beszélhetünk különféle ritmusokról. A zenei ritmus az egyes hangok és hangcsoportok egymáshoz való viszonyában, a hangok különböző időtartamának, erősségének, hangsúlyos vagy hangsúlytalan voltának és kvalitásának ritmikus váltakozásában jelentkezik. A magyar népdalt le lehet pontosan kottázni.

Nagy Balog János rajza

de a kottáról való pontos lejátszás a ritmikus felérzés nélkül (ezt külföldön sokszor tapasztalhatjuk) szín- és iztelen, minden, csak nem magyaros. A hangsúlyelosztás, az egyes hangok és hangcsoportok kiemelése, váltakozása az egymáshoz és az egészhez való viszonylatban ad magyaros ízt a dalnak. Nem elegendő a hangoknak szabályszerű egymás mellé sorakoztatása és a műnek ütemekre való beosztása, kell egy összekötőkapocs, amely az egésznek életet ad és ez a dinamikus erő a ritmus. Ez a ritmus a magyar néplélek és kultúra sajátosságaiban van adva és maradéknélküli felérzése és visszaadása csak annak sikerülhet, aki maga is részese ennek a kulturának. A ritmus itt is lelki és szellemi erők harmonikus szintézise. Követhetnénk a ritmust egyéb területeken is. Utalhatunk W. Fliessre, a most elhunyt berlini orvosra, aki munkáiban az emberi, állati és növényi élet jelenségeinek ritmikus összefüggéseit kutatja.

A munkaritmus a munkánál jelentkező szellemi és lelki tényezők, valamint fizikai mozgási elemek egyensúlyozó, rendező és harmonizáló ereje, amely „az erőkihasználást szabályozza, a fáradtságot csökkenti és a munkaörömet fokozza“.

Karl Büchernek a ritmusról, mint az emberi élet és munka organizátoráról való

megállapításai nincsenek ellentétben a ritmus fenti értelmezésével és csak ott kerül ellentmondásba, ahol a kézimunkát (vagy talán helyesebben kézműves munkát) a mai gyári gépmunka váltja fel. Rámutat, hogy az emberi fejlődés primitív fokán a munka, játék és művészet egy egységet alkotott. És ami az emberi élet és erőmegnyilvánulásnak e különféle és ma ellentétesnek látszó formáit egybeolvasztotta, a ritmus volt. (A jó kézművesnek ma is az a büszkesége a gyári munkással szemben, hogy munkája mintegy a művészet határán mozog és teljesítménye nagyrészt saját képességeinek és egyéniségének megnyilvánulása.) A ritmus egyik megjelenési formája a munkával kapcsolatban a hangritmus (pl. a munkaeszközök okozta zaj) volt. Az ember hamar megtalálta a kettő közötti kapcsolatot és később olyan munkáknál, ahol ez a természetes kísérő hangritmus hiányzott, ott mesterségesen pótolta és utánozta. Így keletkeztek a munkadalok, amelyek a ritmikus munkát (kézimunka!) még ma is kísérik és megkönnyítik. A primitív ember munkájának ritmikus egységén az első szerszámok se változtattak, mert ezek egyelőre csak az ember végtagjainak tökéletesítését jelentették... A szerszám ugyan az emberi test és az anyag közé áll, de az előbbi mozgása mégis közvetlenül

munka

hat az utóbbira, a dolgozó ember még mindig önállóan szabályozza a mozdulatait... A munkafolyamat alakulása így teljesen individuális. Maga a szerszám is, mintegy része lesz az egyénnek és még ma is megfigyelhetjük a kézimunkásoknál, hogy mindegyik a saját megszokott szerszámával tud legjobban dolgozni." (Bücher 460.) Lényeges változás a technika fejlődésével, a gépmunkával és munkamegosztással, a szellemi és testi munka különválásával állott be. A szerszám tökéletesedett és géppé fejlődött és mozdulatai már nem az emberi izomerő, hanem idegen hajtóerőnek vannak alávetve. Ezen a ponton van a lényeges változás, amelyre egyébként Bücher is rámutat. A munkás mozdulatai sem térben, sem időben nem szabadok többé, „a szerszám, eddig csupán végtagjainak megerősítője és annak alárendeltje, bizonyos technikai uralmat kezdett gyakorolni az ember felett" (477). A továbbiakban is megállapítja, hogy „a dolgozó ember nem ura többé mozdulatainak... a szerszám lett urrá rajta, amely mozdulatainak mértékét diktálja... munkájának tempója és időtartama nem a saját akaratától függ, oda van kötve a holt és mégis oly élő mechanizmushoz (480). Az ember szolgája lett a soha nem pihenő és el nem fáradó munkaeszköznek." A gondolatmenetet azonban nem vezetni következetesen végig és a fentiekkel ellentétben, azt is megállapítja, hogy: „nem vonható kétségbe, hogy a mai gyárüzem még mindig sok lehetőségét adja a ritmikus munkamódszereknek". Bücher itt már elhárítja a ritmus lényegétől és szerepétől s a ritmus és tempó összetévesztésének alapvető hibájába esik. Ugyanabba a hibába, amelyből félremagyarázói arra következtetnek, hogy a munka tempójának bármilyen mesterséges diktálásával a munkaritmust helyreállították, a munkát könnyebbé, a munkaörömet nagyobbá tették. Aból azonban, hogy pl. a munkadal révén könnyebb a munka ritmikus végrehajtása, nem következik, hogy az automatikusan működő gép tempója a munkadalt helyettesíti és a munkaritmust elősegíti. A munkadal organikus összefüggésben van az eredeti munkaritmussal és formáját a munkaritmussal szabja meg, nem pedig fordítva. A Bücher által felhozott esetekben a munkás mozdulatainak tempóját is maga szabja meg. Tempó és szünet is a munkástól

függ s a munka ritmusát nem zavarja. A kívülről erőszakolt tempó azonban (gép!), amelyhez a munkás alkalmazkodni kénytelen, ellenkező hatású. Nem könnyíti meg a munkát, ellenkezőleg, fárasztóbbá teszi. Itt vész el a ritmus lényege irracionális, az emberi ész és értelemtől független, magában az életfolyamatban adott volta. Itt cserélődik fel a ritmus a taktussal, egy irracionális elv egy racionálissal, a vitalitás a mentalitással. Rudolf Bode szemléletlenül állítja a kettőt egymással szembe: „A ritmus vitalis principium, a taktus szellemi. A ritmus az élet folytonosságához van kötve, a taktus léte izolálható. Minden ritmus egy abszolút egész, rajta önkényesen semmit nem változtathatunk anélkül, hogy az egészet meg ne semmisítenénk, a taktus alkotórészekből áll, amelyek felcserélése csak egy új kombinációt jelent. A ritmus a tér és idő funkciója, a taktus ezektől független és ugyanazt a taktust bárhol és bármikor létrehozhatjuk. Minden ritmikus forma magasabb organikus összefüggésekben adódik fel, míg az egyes taktusok összevéve csak sorrendet alkotnak."

Az ember és a gép viszonyában nyilvánvaló ezek szerint, hogy az emberben működő ritmikus és motorikus erők és a kényszer és egyformaságot jelentő gép között áthidalhatatlan ürré tátong. *Hobson* írja, hogy „a gép törvénye *statikus*, amely szerint a dolgok mintaszerűek, sematikusak, az egyes mozdulatok pontosan hasonlítanak egymáshoz. Az emberi élet törvénye azonban *dinamikus* és azt mutatja, hogy egyetlen tapasztalat, egyetlen gondolat, vagy érzés nem hasonlít egy másikhoz. Ha tehát egy embert arra kényszerítünk, hogy erőit kizárólag egy gép mozdulataihoz alkalmazza, akkor az élet tulajdonképpeni törvényével ellenkező cselekvésre tanítjuk. Változatosság az élet kvintesszenciája és a gép ellensége a változatosságnak".

A munkás szempontjából a gép problémájának kettős jelentősége van. A gép, mint gazdasági probléma, adva van abban a hatásban, amelyet a termelésre gyakorol, amellyel a munkás helyzetét a munkaadóval szemben megváltoztatta, amellyel a béreket alakítja. Másrészt a gép a munkamódszereket is teljesen megváltoztatta s a munkának egészen más értelmet adott. A fejlődés során mind szélesebb rétegek szá-

mára veszett el az élet és munka ritmikus és harmonikus egysége. A munka, mint olyan, elvesztette eddigi jelentőségét s a pusztá bérkérdés színvonalára süllyedt. A gép megbontotta a munka egységét. A munka mint alkotó tevékenység, mint kiélési lehetőség és megnyilatkozási forma, úgy a szellemi, mint a fizikai munkás részére megszűnt létezni. Nem az alkotóvágy kielégülése többé, nem benső dinamikus erők s a teremtő-ösztön realizálódása a munkatárgyban, nem benső szükséglet-kielégítés, nem lelki és testi erők kölcsönhatásának és feszültségének megoldó, kiegyenlítő faktora, nem örömet adó életnyilvánulás, hanem nyűg, robot, keserves harc a falat kenyérért. A technika fejlődésének ez a hatása, hogy a gépen keresztül a munkást, mint embert, emberi mivoltában és méltóságában támadja meg, talán sokkal kegyetlenebb még, mint az, hogy általa materiális életszínvonala se emberhez méltó. A lelkiileg megnyomorított, géppé aljasított ember a szimboluma ennek a fejlődésnek. Az ugynevezett racionalizálás csak rosszabbodást hozott ezen a téren. Hogy mit jelent gazdasági téren a munkás számára, arra jelen cikkünkben nem térhetünk ki részletesen. Bizonyos, hogy nem is hozhat semmi jót a dolgozóknak, hiszen a kapitalizmus racionalizálói az egész vonalon megtartják azt a bizonyos fordított sorrendet, amely a gépet helyezi az ember fölé. Nem a munkából indulnak ki, hanem a gépből. A logikus az lenne, hogy amennyi munkát a gép elvéggez az ember helyett, annyi nyűgöt vegyen is le a válláról. Ilyesméről azonban, mint pl. rövidebb munkaidő, magasabb bér stb. szó sincs. Minél több a gép, annál nagyobb a munkanélküliség. Minél tökéletesebb a gép, annál jobban tért hódít a női munka. Akadt közgazdász, aki a gép előnyét éppen abban látta, hogy általa még a gyermekmunka is lehetséges. A munkanélküliség és a női munka mellett még a béreket is nyomja. Így a technika nagyszerű vívmányai ma nem a dolgozók érdekét szolgálják. De a munkát mint olyat se tette elviselhetőbbé a gépmunka a racionalizált gyárüzemben. A munka sokkal egyhangubb, monotonabb, mint valaha. A mechanizmus, különösen a folyamatos munkánál, fokozottabb mértékben veszi igénybe a munkás idegeit. A munkás szerepe néhány egy-

szerű és állandóan ismétlődő mozdulatra szorítkozik. Ez az örökös egyformaság nemesak nagymértékben fárasztó és veszélyes is a munkás egészségére, mert egyoldaluan ugyanazon szerveket veszi igénybe és használja el, hanem a kedélyre is nyomasztóan hat. Ezenkívül a munkásnak soha sincs az az érzése, hogy valamit elejétől végig bevégezett. Ugyanannak a rész munkának örökös előlrőlkezdése értelem- és célnélkülivé teszi a munkát és megszüntet minden kontaktust a munkás és a munkatárgy között, amellyel semmilyen lelki közössége nincsen és amely semmit nem visel magán a munkás egyéniségéből. Az állandó örömtelen, léleknélküli munka örömtelenné teszi az életet is. Ezt a monotonitást, ezt az automatizmust nevezik a racionalizálók ritmusnak s az egyszerű, egyforma, idegölő egyhangúságban ismétlődő mozdulatokat ritmikus munkának. A legtöbbször persze Karl Bücherre hivatkoznak, átvéve az ő gondolatmenetét a gépre. A gép pedig nemhogy létrehozója, hanem éppen megölője a munka ritmusának.

A munka ugynevezett „ritmizálása“ tehát azt jelenti, hogy az automatikus mozgás, a gyorsabb tempó és kábitó monotonia intenzívebbé teszi a munkát és átmenetileg, amíg a munkás a fokozottabb iramot bírja, a munkaeredmény is nagyobb. A súlypont persze nem azon van, hogy a munkás bírja-e, ez nem probléma, mert ha nem bírja, könnyen pótolható a hatalmas munkanélküli tartalékseregéből. A munkaadó számára természetesen előnyös a „ritmizálás“ révén, bár a munkaerő rovására, elért munkatöbblet. Ritmushoz azonban és ezt akartuk kimutatni, ennek a mechanizálásnak semmi köze és ugyanúgy semmi köze a munkaerő kimelésével elérhető nagyobb produktivitáshoz és a munkaöröm fokozásához.

Természetesen nem állunk a géprombolók álláspontján és nem állítjuk, hogy a gép az oka minden bajnak. Nem esünk a „rég jó idők“ visszakívánásának naivitásába sem. Nem a gép az oka a sok bajnak, hanem az a gazdasági rend, amely a dolgozókat a gép uralma alá hajtja, ahelyett, hogy a gépet állítaná a dolgozók szolgálatába.

Hogy pedig ez az utóbbi is lehetséges, arra más alkalommal fogunk rámutatni.

Danziger Kálmán (Bécs)

70-71

munka

EGY NAP ÉLETEMBŐL

Ebben a rovatban a munkásság és a diákság életét akarjuk őszintén megírt levelek formájában megmutatni. Hisszük, hogy ezeken az írásokon keresztül a lehető legközelebbül ismerhető meg a dolgozó réteg gazdasági, politikai és kulturális életműve, vágyai, harcai és kritikai észrevételei. Abhoz, hogy életkereteinket megváltoztathassuk, szükségünk van a tények megismerésére. Kérjük olvasóinkat, hogy életük egy-egy napjának őszinte leírásával és ennek beküldésével támogassák rovatunkat.

Hét óra felé jár az idő. Hallom a háztartási alkalmazotti kérdését: Fel tetszik kelni? Hangzik a válasz is: Nem tetszik, de azért felkelek. Tudom, hogy munkába kell mennem. Egyébként érthető, hogy nem szívesen hagyom ott az ágyat. Krónikus későn lefekvő vagyok. De sajnos, még így sem jut időm mindahoz, amivel foglalkoznom kell és ami érdekel. Hiába, nekünk egy napban huszonegy óra kevés.

Nyolckor kezdődik a munka. Kisiparban vagyok foglalkoztatva. Egész nap, görnyedve, kézimunkát végzek. Eltekintve attól, hogy soha nem éreztem kedvet foglalkozásom iránt — a munkakör nem kellemetlen. Munkaközben kitűnően elszórakoztatom magam. Munkám csak a kezem mozgatja s amíg a szemem vigyáz arra, hogy a munka jó legyen, addig a gondolataim messze járnak. Ezt a kettősséget egész a művészetig tökéletesíttem. Dolgozom, közben pedig megjelenik előttem az emberek felfogása irodalomról, művészetéről, politikáról, sportról, szexuális, lélektani és tudományos kérdésekről, továbbmenőkben kialakul az én felfogásom is a felvetett problémákról. Cikket, röpcédulát, jelentést, leveleket, értesítéseket szerkesztek, mindezt pedig a munkával lefoglalt időben. Az előbbi mondatban foglaltakra azért van szükség, mert, mint sok más hasonló koru társamat, engem is fejbevágtak egyesületi lúsztséggel. A szó legteljesebb értelmében fejbevágás ez. Mert ahelyett, hogy tovább képezhetnénk magunk, — minden időnkelt lefoglalja az egyesületi élet és annak irányítása. Hibája és bűne a magyar munkásmozgalomnak ez a tény. Ennél a megállapításnál önmagamból indultam ki, de sok hasonló eset miatt a hatás mindenfelé megmutatkozik.

Öt évvel ezelőtt, mint egy ifjúnok-csoport vezetőjének, sokat kellett beszélnem könyvekről, írókról, művészekről, akiket részben ismertem és olvastam. Beszélmem kellett (persze csak úgy egymás közt) vallási, politikai, gazdaság kérdésekről. Nekem, tizenhat éves gyerkőcnek — akinek semmi nemű szocialista előképzésem nem volt — az lett volna a hivatásom, hogy gondolkodó, öntudatos szocialistákat neveljek. És különböző elfoglaltságom miatt nem is volt más fejlődési lehetőségem, mint saját gondolataim, továbbá mások és saját cselekedeteimnek bírálata. Alig, hogy felváltottak az ifjúnokmozgalomban — más alkalmasabb hiányában — nekem rohaniak a mostani lúsztséggel. Az ifjúnokmozgalomból kikerült és legnagyobb részben a kultúregyesületekben tömörült munkásifjuság vezetői (velem együtt) — felelősségteljes állásokban — széleskörű műveltség, alapos elméleti előképzettség helyett, legjobb esetben is (egynéhány kivétellel) csak gondolkodó képességgel és lúsztlátással rendelkeznek. Tovább-

képzésre a minden idejüket kitöltő elfoglaltságuk mellett nem is gondolhatnak.

De hagyjuk ezeket a kérdéseket. Tizenkét óra van, menjünk ebédelni. Ebéd után kettő óráig még van időm. Ha nem kell semmit sem írni, akkor előszedem a Népszavát és kiolvasom az érdeklődésre számot tartható cikkeket. Ha ezen felül is marad időm, akkor folyóiratot vagy könyvet olvasok.

Délután ismét elkezdődik a délelőtti program. Tart este hét óráig, néha kilencig. Kisipar, sok kis mester, még több tanonc. Eredményes bérharca, munkaidő-rövidítésre gondolni sem lehet. Különbözőben is a szakmában szezonmunka van. Hét-nyolc hónapot dolgozunk egy évben. Heti 30—35 pengőből nehéz kihozni a megélhetés költségeit — a munkanélküliség négy hónapjára. Pedig erre súlyt helyezek. Mindenkor igyekszem következetes lenni. S ha van képem különféle helyeken önrendelkezési jogról, önállóságról csevegni, akkor ennek előfeltételeként ne támaszkodjak szüleimre; hanem tartsam el magam. Ezideig még mindig sikerült is.

Ma hét óráig dolgoztam. Utána lementem tornázni. Természetesen munkásegyesületbe. A legkör is proletár. Szűk lehetőségek. Egy tornaterembe 60—70-en vagyunk beszorítva. Szakképzéti vezető sínes minden órán. A tornatanár-elvtársak még nem születtek meg. A mostani tornatanárokat pedig nem tudjuk annyira megfizetni, hogy minden órán megjelenjenek. Így bizony legtöbbször laikus elvtársak vezetik a tornát. Néha még engem is felhasználnak tornavezetésre. Azonban nem szívesen vállalkozom. Még pedig azért, mert nem értek hozzá. Sokat hallottam autonómiáról, de az analómiához nem értek semmit. Végeredményben pedig mindig vezetem a tornát, ha nincs alkalmasabb, mert én legalább arra vigyázok, hogy ha nem használók a gyakorlatokkal, ne is ártsak velük. Jobb, mint a semmi, mert mégis mozgás. Ilyen tornavezetés után mindig dühös vagyok. Nem szeretem a műkedvelő stílust. Ezt leszögezem akkor is, ha szembem találom magam 21 éves kortársaimmal, akik azt hiszik, hogy politikai, gazdasági és egyéb kérdésekben a különben szükséges rajongással, lelkesedéssel pótolni lehet a hozzáértő szaktudást.

Tornaóra után hazamegyek. Vacsora, majd egy polgári újság átnézése. Amint ez elvégeztem — ha kell, írok (levél, értesítés stb), ha nem kell — ami ritka eset —, akkor könyvet olvasok. Éjjel van, ma is egészen elmerültem «Egy nap az életemből» írásába. Az anyám, nem tudom hányadik figyelemzetele zavar meg: Menj már aludni. Megint nagy lesz a villanyszámla. — Igaza van, a villany drága s mi keveset keresünk.

Egy huszonegy éves szabómunkás

nem alakultam én át, nem változtam meg
lépésemet az uton az én lábaim viszik
a virágok növesztését a városok életét a tömegek szenvedését harcát és elbukását
tovább is együttérezem
nem érzékenykedem, jól ismerem magam s téged, akihez szólok és a társakat sorban,
nem ingott meg ítéletem
de felismertem végre rájöttem és világos lett, hogy nem vagyok egyedül
hogy ketten vagyunk együtt, hogy kettősen élek én, ebben a testben itt s benne,
ki jön és eltűnik
falaim megrepedtek, álléptem hozzád ő, te s én együtt vagyunk
mosolyod felszakított nézzétek mutatom most, feltárom magamat
nektek adom a törvényt, nektek adom a titkot
füljélj most ketten mondjuk:
ez van
s ebben benne van minden.

Nádass József

A MEG NEM SZÜLETETT GYERMEK JOGA

A munkaerő: áru. A munkás, ezen áru tulajdonosa: *halandó*. A halálozás és betegségek által a munkapiacról elvont munkaerők folytonos és természetes pótlása: a *szaporodás*.

A mai társadalom érdeke, hogy minél nagyobb mennyiségben álljon e munkaerő rendelkezésére, mert: a nagyobb kínálat folytán olcsóbb lesz a munkaerő ára; nem jelent számára olyan nagy gondot e munkaerő épségben tartása munkásjóléti intézmények útján; érdekeinek megvédésére hadseregeit bőven el tudja látni élőanyaggal: emberrel.

Éppen ezért: *erkölcsi* törvényeket hoz, melyek a szaporodás kérdését szabályozzák és ezeket *büntető* szankciókkal látja el. Igyekszik megakadályozni azt, hogy a munkástársadalom megismerje azokat a módszereket, amelyekkel a fogamzás teljes biztonsággal megakadályozható; megtiltja az anyának, hogy szabadon rendelkezék saját teste felett és arra kötelezi: szülje meg gyermekét, dobja piacra a jövődö munkaerő-árúját.

(Egy pillanatig se áltassuk magunkat az anyaság hazuggá tett glórifikálásával, vagy biológiai szent igazságokkal, a fajfentartás örök, nemes törvényével. Az a

társadalmi rend, amely *nem tud, nem akar* olyan viszonyokat teremteni, hogy a munkásanya boldogan viselje gyermekének terhét, amely nem védi az anyát, amely nem védi a csecsemőt, amely tízmilliónyi embert dobott oda háborus áldozatul: annak számára a szaporodás kérdésének szabályozása nem *erkölcsi*, hanem *rideg gazdasági* kérdés. Törvényeket hoz, mert ez *olcsóbb*, mert ez *kényelmesebb*, mint olyan szociális viszonyok teremtése, amelyek nem teszik teherre a gyermeket, megvédik a gyermekét kihordó anya áldott testét, istápolják a gyenge, a szent emebrpálántát).

Egyházfejedelmek az *eloirai* koncillon (302-ben) hoztak elsőnek törvényt a magzatelhajtás ellen: a bűnös nőt kizárták egész életére az áldozás szentségéből. Alig pár évre rá, 314-ben, Arlesben talán ugyanazok az egyházatyák elvetik a krisztusi antimilitarista tanokat és büntetést szabnak ki a szökevényekre. Ugyanakkor ki mondják, hogy az az érintkezés, melynek nem gyermek a közvetlen célja: bűnös és tisztátalan.

Azóta minden ország törvénykönyvébe bevonult ez a kérdés.

De *csak* a törvénykönyvekbe, mert az

munka

élet szembelyezkedik vele, nem ismeri el társadalmi bűnök, sőt éppen azokban a rétegekben a legtermészetesebb jelenség, amelyeknél legkevésbé lenne az: annál az osztálynál, amely saját számára lehetővé teszi, hogy az anya teljes testi kényelemmel tudja gyermekét kihordani s ahol a gyermek felnevelése se okoz anyagi problémát. Minél magasabb gazdasági elhelyezkedésű valamelyik társadalmi réteg, annál kisebb a gyermekek száma, mert annál alaposabb a fogamzás elleni védekezés s annál veszélytelenebb az abortus.

Ezzel szemben minél alacsonyabb valamelyik népréteg gazdasági szintje, annál nagyobb a szaporasága. Oka ennek a többek között főképpen az, hogy nem tud megfelelően védekezni, — ami anyagi kérdés is, — másfelől a proletár anya nem tud orvoshoz fordulni a titkos műtét végrehajtása céljából, hanem csak angyalcsinálók, kitanult szomszédasszonyok szolgáltatit veheti igénybe s így mindig piacra kell vinnie az életét, amit csak nehezen vállal, feltétlenül sokkal nehezebben, mint az az asszony, aki megfelelő orvosi biztonság mellett, kényelmesen, némi fájdalom árán meg tud szabadulni magzatától.

A munkásasszony számára a másállapot: betegség. A munkásasszony teherbe esik. — áldott állapotban csak azok az asszonyok vannak, akik életük veszélyeztetése nélkül ki tudják hordani a gyermeküket s tudják azt, hogy ha megszülik szívük magzatját: táplálhatják, emberré nevelhetik. De milyen nagy lelki kín a munkásasszony számára, aki fél attól a pillanattól, melyben megszüli gyermekét, mert nem biztosabban, hogy tudja-e táplálni, fel tudja-e nevelni.

Az orvosi tudomány mai állása szerint, megfelelő egészségügyi feltételek mellett a gyermekhalandóságot 10—11%-ra lehet lecsorítani. Ezzel szemben az európai gyermekhalandóság 20—22%. A legkisebb a fejedelmi és főnemesi családoknál: 7.8% (angol főnemességénél 7%), a legnagyobb a gyári munkásoknál és napszámosoknál 37—40%.

Orvosi megállapítás szerint Franciaországban a gyári munkások és napszámosok gyermekei átlag 260 grammal kisebb

sullyal jönnek a világra, mint a polgári osztályok újszülöttei.

Egy német statisztika azoknak a gyermekeknek halálózási számát állapítja meg, akiknek kenyérkeresője évi 1500 márka alatt keres. Amíg azoknál a gyermekekénél, akiket az anyjuk táplál, 17.3% a halandóság, addig a mesterségesen táplált gyermekek halandósága: 31.6%. Ugyanakkor az 1500 márkán felüli jövedelemnél a mesterségesen táplált gyermekek halálózási száma csak 12.5%.

Statisztikai bizonyosság állapítja meg Angliában, hogy a kenyérkereső anyák gyermekei szinte kétszeres számban halnak meg, mint azoké az anyáké, akik nem végeznek fizikai munkát.

Németországban az elveszületések számát 2.000.000-ra becsülik. Ezzel szemben az abortusok számát a legalacsonyabb vélemény 300.000-re teszi, Hansberg professzor 1.000.000-ra, de teljesen komoly az a vélemény is, hogy minden egyes elveszületésre egy abortus esik. Ezen abortusok 90%-át mesterségesen idézik elő. Az anyák halálózását az egyik statisztika 8.9%-ban állapítja meg, de Magnus Hirschfeld szerint, aki e kérdésnek legalaposabb ismerője, ez az arányszám a munkásosztálynál eléri a 30%-ot is. Németországban évenként mintegy 12.000 asszony hal meg abortus következtében!

Ugyancsak az Institut für Sexualwissenschaft Berlin által összegyűjtött statisztika szerint, Berlinben minden 30—37 év közötti asszonyra legalább egy abortus esik.

A mesterséges elvetelés elleni törvény tehát egyike a legigazságtalanabbnak, mert egyfelől kivételes rendelkezéseket jelent, másfelől végrehajtásában — még ha igazságos is lenne — a véletlen a legnagyobb tényező. Hogy mennyire kivételes intézkedést jelent ez a törvény, legjobban jelmezzi az, hogy jóllehet a jobb viszonyok között élők között a gyermekszaporaság jóval kisebb, tehát a gyermekelhajítások száma jóval nagyobb, a törvény elé kerülők nagyon kevés kivétellel, a proletáriátusból kerülnek ki. Az osztrák statisztika szerint a törvény elé kerülők 92%-a volt vagyontalan s csak 1% birt jelentősebb vagyonnal.

A végrehajtásban megnyilatkozó véletlent a német statisztika világítja meg. Németországban — amint fenn irtuk — az abortusok számát a legtöbb tudós évi 500.000-re teszi, amelyből 90% mesterséges beavatkozás következménye. Viszont 1925-ben csak (?) 7193-an kerültek a bíróság elé. Milyen jogon büntetik meg ezt a hétezeret és hagyják futni a többi háromszázkilencvenháromezret? Ez természetesen korántsem jelenti azt, hogy ezeket is meg kell büntetni. — ha a bíróságok ezt a törvényt valóban végrehajtanák, akkor meg kellene a bíróságok számát százszorozni és reggeltől estig erről tárgyalhatnának — jelenti azt, hogy ennek a törvénynek így, a mai formáján jogosultsága nincsen.

Tény az, hogy szinte valamennyi európai országban megindult a harc, amely a mesterséges elvetélés elleni törvények revízióját célozza. Amíg minálunk még mindig komoly megfontolás tárgya néhai Bársony professzornak retrograd javaslata: *minden orvos tartozik a tisztiorvosi hivatalnak jelenteni minden tudomására jutott abortust; a tisztiorvosi hivatalnak joga van akár bizottságilag is megvizsgáltatni az abortált nőt, annak megállapítására nem történt mesterséges magzatelhajtás.* — addig Dánia például nem bünteti az anyát, csak az angyalesinálót, viszont az orvos szabad belátására bizza, hogy a beavatkozást szükségesnek tartja-e vagy sem. Az osztrák és a svájci törvényjavaslat ugyancsak büntetlenséget biztosít az orvos számára. Hasonló szellemben készül most a cseh és a román javaslat. Az új német törvény teljes szigorral csak azok ellen fordul, akik vagy hivatásosan foglalkoznak magzatelhajtással — nem orvosok — vagy pedig az anya tudta nélkül avatkoznak be. Ezekben az esetekben fegyházbüntetést állapít meg, míg az anyát különben fogházzal bünteti.

A régi angol jog 1803-ig *nem büntette* a mesterséges elvetélést, ma azonban szigorú törvények tiltják.

Legradikálisabban a szovjet közegészségügyi törvénye intézte el a mesterséges elvetélés kérdését, amely azon az elven épül fel, hogy *az anya szuverén ura testé-*

nek, tehát joga van határozni, hogy meg akarja-e gyermekét szülni, vagy nem. Éppen ezért a graviditás első három hónapjában a szovjet kórházai minden ellenszolgáltatás nélkül hajtják végre az operációt. A törvény azonban a legszigorúbban tiltja még a praktizáló orvosnak is, hogy rendelőjében mesterséges beavatkozást hajtson végre, mert *ez csak a kórházban* — tehát megfelelő egészségügyi feltételek mellett — történhet meg. A szovjet épügy néptörvényszék elé állítja azt az orvost, aki a lakásán nyereségvágyból abortust hajt végre, mint azt a bábát, vagy ápolónőt, aki kórházon kívüli elvetélést előidéz, vagy ehhez segítséget nyújt.

A szovjet törvénye ellen az az általános kifogás, hogy *az abortusok szabaddá tévése lenyomja a születések számát.* Hiszen a polgári államok törvénykezésének épp az a célja, hogy az abortusok — vélt — megakadályozásával szülésre kényszerítse az asszonyokat. Ezzel szemben nemcsak el nem éri a célját, hisz láttuk, hogy az abortusok számát — ha ez litokban történik is — a törvény egyáltalán nem tudja befolyásolni. — de az új orosz törvény alaposan rá is cáfol, mert Oroszországban e törvény életbeléptetése óta a születések száma nemcsak a régi, cári Oroszországgal szemben emelkedett, de például Németországgal szemben is. Amíg Leningradban az 1000 lakosra eső természetes szaporodás 30, addig Berlinben csak 10! Ezek alapján bátran idézhetjük Gens moszkvai egyetemi tanár megállapítását, aki különben egyáltalán nem ért egyet a szovjet politikai felfogásával:

a) az abortusok megengedésével és törvényesítésével nagyobb városainkban ezen a téren teljesen véget vetettünk a kuruzslásnak,

b) egyáltalán nem szállítottuk le a születések számát, amint ettől félni lehetett, sőt ellenkezőleg, az egyidejűleg keresztülvitt anya- és csecsemővédelmi intézkedéseink a legjelentősebb tényezőnek mutatkoztak és a természetes szaporodás arányát jóval a háborúelőtti fölé emeltük. Ez azt jelenti: Leningradban még aránylag gyenge és elegendően ki nem épített szanitaris rendszerünk dacára aránytala-

nul sokkal kevesebb nő hal meg vérmérgezésben, gyermekágyi lázban, mint Berlinben, amelynek kórházai és egészségügyi intézményei jóval magasabb fokon állnak, mint a mieink. A vérmérgezési halálesetek nagy száma Németországban kizárólag a titkos abortusokra vezethető vissza.

Ebből a nyilatkozatból kétségtelenül megállapítható azonban egy másik tétel is: *a születések száma nem az abortusok eltiltásától függ hanem első sorban attól, hogy milyen intézményekkel és rendszerekkel védi a társadalom az anyát és a csecsemőt.*

Amíg a német munkásbiztosítási törvény csak a szülés előtt és után négy-négy hétre ad táppénzt a munkásanyának, addig az orosz munkásbiztosítási törvény ezt az időt dolgozók részére nyolc-nyolc hétben, munkanélküliek részére hat-hat hétben állapítja meg. Ezen kívül kilenc hónapon át tejpénzt, a szülésnél pedig kiruházási pénzt ad.

Kétségtelen tehát, hogy a mesterséges elvetélések elleni küzdelemnek első és legfontosabb törvénye: *olyan szociális viszonyokat teremteni, amely az anya részére lehetővé teszi azt, hogy a gyermekét a saját egészségének veszélyeztetése, lerontása nélkül kihordja, megfelelő egészségügyi feltételek mellett megszüljje, táplálni tudja és felnevelhesse.*

Mindaddig, míg ezt a társadalom biztosítani nem tudja, nincs joga, vagy csak a hatalom jogán, hogy törvényt hozzon a mesterséges magzatelhajtás ellen. Az a társadalom pedig, amely ezt biztosítani tudja, annak nincs és nem lesz szüksége ilyen törvényekre.

Ma már a konzervatívabb körök is szorosán elválasztják a fogamzás megakadályozásának kérdését a magzatelhajtás problémájától. Németországban ma már nemcsak a szociálista orvosok kívánják azt, hogy például a munkásbiztosító pénzlárak alapos kioktatásban részesítsék tagjaikat a fogamzás megakadályozásáról, sőt óvszerekkel is ellássák őket. Bizonyos ugyanis az, hogy a fogamzás megakadályozásának és a mesterséges magzatelhajtásnak kérdése fordított viszonyban áll egymással. Minél előrehaladottabb a fogamzás megakadályozásának technikája, minél in-

kább tisztában vannak a tömegek alapos népnevelő munka útján annak módjával és eszközeivel, annál kevesebb lesz a mesterséges abortusok száma.

Ezzel szemben a különböző óvszerek reklámozását és terjesztését a legtöbb országban törvénybe ütközőnek tartják s a szemérem elleni kihágás paragrafusait huzák rá. Németországban a «Verbot des Anpreisens von Sachen zu unzüchtigen Gebrauch» rendelkezett erről, jöllehet a legtöbb óvszer rendeltetése nemcsak a fogamzás megakadályozása, hanem a nemi betegségek elleni védekezés is. Ezen az 1927-es német törvény enyhített és csak akkor tartja büntelendőnek, ha az árusítás módja szeméremsertő. A legtöbb európai és amerikai államban azonban továbbra is fennáll az a jogi felfogás, hogy óvszerek nyílt árusítása, vagy propagálása törvénybe ütköző cselekedet.

Az a változás, amely a szexuális etika terén ma végbe megy, igen sok mással együtt, a magzatelhajtás kérdésében is új felfogást teremtett meg. Az uralkodó osztály számára már rég nem erkölcsi probléma ez a kérdés, a dolgozó tömegre pedig erkölcsi mérlegelések helyett szociális kényszerűségek parancsolnak rá írott törvéynél is erősebb törvényeket.

Az a harc, amely ki akarja gyomlálni a törvénykönyvből a mai társadalomnak esőkevényes, a való élettel megeáfort paragrafusait, végső eredményeképpen az emberiség legszentebb mártirjait, az anyákat fogja felszabadítani azzal, hogy nemcsak az asszony jogát állapítja meg, de a meg nem született gyermekét is. Ha ez bekövetkezik, akkor nem a sok gyermek lesz a fontos, hanem az, hogy egy minőségileg teljesebb, épebb generáció kerüljön ki. Akkor azután az anyaság nem lesz átokká, kinná, teherré, mint most igen sok esetben, de az élet keresett, vállalt, óhajtott disze lesz és akkor végre megindulhat az asszony is annak a felszabadulásnak útján, melyet ma nemcsak a megváltozhatatlan biológiai törvény zár el: kinnal szüld meg a gyermeket, — a nők teljes egyenjogóságának áthidalhatatlan akadálya ez: örök végzet, változhatatlan sors — hanem a törvény, a tudatlanság, lelkek és testek kuruzslása is.

Székely Béla

Fenti képünk a „Krasszin“ expedíciónak a leningradi öbölben való fogadttását ábrázolja. 300,000 embernél több ünnepelte a hős orosz jégtörő legénységet. A „munka“ következő számában az expedíció egyik résztvevőjének utleírását fogjuk közölni, amelyből részletesen is megismerhetjük e csodálatos kulturteljesítmény történetét és eredményeit.

munka

JACK LONDON: AZ ÉLET TÖRVÉNYE

A vén Koskoush möhön figyelt. Látóképességét régen elvesztette, de füle érzékeny maradt, a legesekélyebb neszt is közvetítette értelméhez, amely még pislákoló hervadt homloka mögött. Már a világ látványosságai már nem lápláltak. — Oh, ez a metsző hang! Sit-keum-tou-Ha hangja, aki a kutyákat fogja be nagy káromkodás és ostorpatogatás közepette. Sit-keum-tou-Ha az öreg lányának leánya, de nagyon sok a dolga ahhoz, hogy csak egy gondolatot is pazaroljon öregapjára, aki tehetetlenül és elhagyatva gubbaszt amott a hóban. A tábornak indulni kellett. Hosszu ut várt rá, de a rövid nap nem hosszabbodik meg, hogy világítson neki. Nem a halál hívja a tábornok, hanem az élet, kötelességeivel, míg ő, az öreg, most már egészen közel van a halálhoz.

Ez a gondolat egy pillanatra megrémítette és kinyújtotta reszkető, béna kezét, hogy a melléte fölhalmozott kis rakás száraz fát megtapogassa. Megnyugodva, hogy rátalált, visszahúzta kezét, belemélyesztette keshedt bundája rüncsaiba és újra figyelt. Félíg fagyott állatbőrök makacs ropogása jelzi, hogy éppen a főnök iramszarvasbőr-sátrát szedik szét és kötik össze kézben vihető csomagokba. A törzsfőnök az ő saját fia, izmos, óber férfi, nagy vadász. Főlemeli erős hangját, hogy a csomagolásnál foglalkozó nőket megdorgálja lassúságukért. Az öreg Koskoush teljes odaadással hallgatódzott. Most utoljára hallja ezt a hangot. Lám, szédszedték Guyhó hajlékát; utána Teukemét. Hét, nyolc, kilenc! Most már csak a Shamané következik. Lám már hozzá is fogtak; hallja a Shamané zsörtölődni, miközben a bőröket a szánra rakja. Egy kis gyermek nyöszörög és egy asszony halk torokhangon dalolgatva esitítja. — A kis Kouti — gondolja az öreg — ideges, erőtlén gyermek, aki nyilván nemsokára elpusztul; tüzet gyujtanak majd, hogy a fagyos tundra-ba gödröt áshassanak és nehéz köveket raknak rá, hogy falánk, vérengző fenevadak ki ne ássák az apró tetemet. Ej mit, hát nem mindegy? Néhány esztendő és a kicsi ugyis megtanulná, hogy mit jelent, ha a has többször korog üresen, mintsem hogy fele volna. A számvetés végén ugyis ott áll a halál, az örökké éhes bestia, valaményi bestia között a legfalánkabb.

Mi ez? Oh, most erősítetik a szánok köteleit és szorosra huzzák a szíjjakat. Ő, aki nemsokára már nem fog hallani, most hallgatódzik! Sziszegnek az ostoresapások és belemarnak a kutyafalkába. Hogy nyögnek kórusban! A kutyák gyűlölik a megerőltető ösvényt! Oh, most nekivágnak! egyik a másik után, a fogatok zaja lassan belevész a csendbe. Elementek. Kimentek az ő életéből; ime egyedül maradt utolsó kegyetlen óráival. De nem! Mokassin tapossa a

havat; egy ember magosodik mellette; egy kéz lágyan érinti fejét! Milyen jó az ő fia, hogy gondol rá! Ő tud más öregekről, akiknek fiait nem prédáltak ennyi időt apjukra. Gondolatai emlékei között révedeznek, de a fiatal férfi hangja magához téríti:

— Jól vagy így, apám? — kérdezősködik. És az öreg válaszol:

— Jól vagyok.

— Itt van fa a kezdedügyében és a tűz magasan lángol. A reggel szürke és a hideg enyhült. Nemsokára havazni fog. Már hozzá is fogott.

— Igen, már hozzáfogott.

— A törzs emberei gyorsan lépnek. Nehezet cipelnek és eledel híján lapos a hasuk. Az ösvény hosszú és ők sietnek. Nekem is mennem kell. Rendben van így?

— Rendben! Levél vagyok, aki tavalyról maradt itt és már-már leesik száráról. Az első szél fuvallatára lehullok. Olyan lett a hangom, mint a vénasszonyoké. Szemem már nem mutatja lábannak az utat és a lábam nehéz és én fáradt vagyok. Rendben van!

Megadással hajtja le fejét, a mokassin alá tört hó utolsó sóhajlását hallotta, tudta, hogy hangja már el nem érheti fiát. Akkor gyorsan kinyújtotta kezét, hogy megtapogassa a farakást. Csupán az áll már közöttte és az örökkévalóság között, amely megnyílik, hogy elnyelje őt. Életének mértéke egy maroknyi rőzsére zsugorodik össze. A láng fölfalja egyiket a másik után és ugyanígy közeledik hozzá lépésről lépésre a halál. Amikor az utolsó hasáb kiadta melegét, a fagy kerekedik fölül. Először a lábát bénítja meg, aztán a kezét, majd lassan megragadja törzsét. Feje előre, térdére hull és a nyugalom befogadja őt. Így természetes ez. Minden embernek meg kell halni. És ő nem panaszkodik. Így van jól. Ez az élet törvénye és ez igazságos. Egészen közel a földhöz született; egészen közel hozzá élt és ismeri törvényét. Minden mulandó törvénye ez, a halandó hus törvénye. A Természet nem bánik el gyöngéden a halandó hussal. Nem sokat törődik azzal a konkrétummal, amit *egyénnek* neveznek. Egész érdeklődésével a faj, a nem felé fordul. Ez a legmélyebb absztrakció, amelyet Koskoush bár bár agya befogadni képes. De ezt erősen megragadta és ebben látja mindennek megerősítését. A növényi nedvek kibugyanása, a füzes zöldjének rügyekbe pattanása, sárguló levelek hullása kinyilatkoztatották előtte a titkot. Az egyén számára csupán egyetlen feladatot jelölt ki a Természet. Ha nem tölti be, meghal. És ha betölti, akkor is meg kell halnia. A Természet nem törődik vele. A legtöbb egyén mégis engedelmessé válik neki és ebben a viszonylatban

magá az engedelmesség az, ami él és túléli az engedelmeskedő egyént.

Koskoush törzse régi törzs. A vének, akiket ő ifjúságában ismert, ismerték a véneket, akik elődeik voltak. Ez a törzs ősidők óta el tagjainak engedelmességéről téve tanulságot, azoknak engedelmességéről, akiknek pihenőhelyét is elfelejtették már. Nem számítottak, jelentőségük csak epizód volt. Elvonultak, mint felhő a nyári égen. Ő maga, Koskoush is mulandó és el kell tűnnie. A Természetet mindez nem nyugtalanítja. Az életet egyetlen feladat elé állítja, egyetlen törvény betartására kényszeríti. Megújulás az élet feladata, elmulás a törvénye. Egyik leánya telt, kemény keblével, ruganyos járásával, ragyogó nézésével szép látvány volt a szemnek. De neki is be kellett töltenie hivatását. Pillantásának tüze még csillogóbb, lépte még könnyedebb lett; fiatal férfiak előtt hol merésznek, hol meg félnéknak mutatkozott és nyugtalansága magával ragadta amazokat is. Egyre vonzóbbá fejlődött egészen a napig, amikor már nem tudta magát türtőztetni és valamelyik vadász magával vitte hajlékába, hogy főzzön és dolgozzon rá és hogy gyermekei anyja legyen. És így átadva ősrendeltetésének, szépsége elillant. Járása vontatottá és nehézkessé, szeme homályossá vált és a tűz mellett poshadó öreg hervadt oreájához csak a kisgyermekek dörgölődtek szívesen. Főladatát betöltötte. Még egy kis idő és az első éhínség marásainál vagy az első hosszabb ut előtt elhagyják majd, mint ahogy őt magát is elhagyták egy nyaláb fával a hóban. Ez a törvény.

Gondosan egy hasábot helyezett a tűzre és folytatta elmélkedését. Mindenütt és mindenekben ugyanaz az akarát érvényesült. Az első fagyra elfűnnek a szunyogok. A fák apró evetkéje odújába vonul meghalni. Amikor a nyul megöregszik, lassu és nehéz lesz, nem tudja már versenyre hívni ellenségeit. A kopasz pofáji nagy medve maga is megvakult, ügyetlen és veszekedős lett, míg végre csaholó farkasok hordája legyőzte őt. Visszaemlékezett, ő maga hogyan hagyta el Klondike egyik magas részében saját apját télidőben, mielőtt a misszionárius imakönyveivel és gyógyyszeres ládikójával megérkezett. Koskoush csettintett nyelvvel, valahányszor ez a ládikó eszébe jutott; most már száraz a szája, de szívesen visszaemlékezik egy bizonyos fajtáju érzéktelenítőszert izére, amely a whiskey ízéhez volt hasonló. Mégis, egészben véve, a misszionárius akadályt jelentett, mert nem hozott magával húst a táborba, ellenben négy helyett evett, amiért a vadászok morogtak. De fön a magasban közel Mayihoz megfagyott a tüdeje és nemsokára azután a kutyák orrukkal lökdösték el a köveket és csontjait fölött civakodtak.

Koskoush egy új hasábot tett a tűzre és még

távolabbi mullba kalandozott. Visszagondolt a nagy éhínség idejére, amikor a vének üres hasal a tűzhegy mellé fészkeltek be magukat és szüntelenül hagyományokat rebesgettek időkről, amikor a Jukon három télen át szabadon folyt medrében, hogy aztán három nyáron át fogva tartsa a jég. Ekkor vesztette el Koskoush anyját. Nyáron a lazac megszegte ígétét és a törzs türelmetlenül várta a telet, a Karibu érkezését remélve. A tél eljött, de a Karibu nem. Soha ilyesmi nem történt, még a vének fiatal-ságában sem. Ez volt a hetedik esztendő, hogy a Karibu nem mutatkozott; a nyulak nem szaporodtak és a kutyák csontvázza soványodtak. És a végtelen alkonyatban a gyermekek nyögtek és meghaltak, éppen úgy az asszonyok és az aggok; és a törzs férfiai közül jó ha minden tizedik élte őket túl, hogy tavasszal újra fel-tünni lássa a napot. Ez volt aztán az éhínség!

De Koskoush a bőség éveit is ismerte, amikor azt sem tudták, hogy mit kezdjenek a sok pecsényével, amikor a jóllakott és elhijasodott kutyákat semmire sem lehetett használni, amikor leterítetlenül engedték elvonulni a vadat, amikor a nők termékenyek voltak és a sátraikat fiu- és leánygyermek ujjongásának, ficánkolásának zsvajva töltötte be. Akkor volt, hogy a férfiak melle feszült és régi viszályok újra-éledtek; akkor volt, hogy átlépték a déli hegyeket, hogy a Pellyek családját lemészárolják és a nyugati hegyeket, hogy a Tananasok elhamvadt tüze mellé telepedhessenek.

Eszébe jutott, hogy gyermekkorában, egy ilyen mesebeli esztendő közben, nagy jávorszarvast látott, akit legyőztek a farkasok. Zinghával együtt a hóba feküdtek, csak hogy ezt láthassák; Zinghával, akiből a legravaszabb vadász fejlődött és aki később a befagyott Jukon jég-táblái között egy lyukban merült el. Egy hónappal később akadtak rá merevre fagyva, jég-csapok között félig megálvadva, ugyanabban a tartásban, amelyben megpróbált kimenekülni a lyukból.

De térjünk vissza a szarvashoz! Azon a napon ő, Koskoush és Zingha, atyjuk példájára kimentek vadászt játszani. Egy patak medrében a nagy jávorszarvas és több farkas nyomára akadtak.

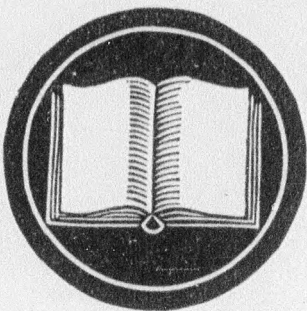
— Lám, egy megrokkant jávorszarvas — kiálltotta Zingha, aki gyorsabban ismerte fel a jeleket. — egy öreg szarvas, aki nem bírta követni a csordát. A farkasok elvágták utját, hogy elválasszák a többiektől és most már nyomában maradnak.

Valóban így történt; ez volt a farkasok rendes haditerve. Éjjel-nappal, szünet és pihenés nélkül morogva sarkon követték, a pofájába ugrottak, valósággal elcsigázták és így fokozták saját vérszomjukat. Ennek végét látni megérte a fáradságot!

МЕНТОР

MODERN
KÖNYVEK
MODERN
GRAFIKA

ANDRÁSSY UT 17

**KNER
ERZSÉBET**
KÖNYVKÖTÉSZETE
V., ALKOTMÁNY-U. 20
TELEFON 248-11

ékes festőiskola új címe
VI. váci-ut 16

KORUNK

Világnézeti és irodalmi havi szemle. Szerkeszti: Dienes László
Egyes szám ára: 2.40 pengő. Budapesti kiadóhivatal
II., Bimbó-utca 15, II. 4.

Die Literarische Welt

Német irodalmi hetilap.
Szerkesztő: Willy Haas.
Berlin, W. 35, Potsdamer-
strasse 123 B.

BAUHAUS

A desszai „Bauhaus” folyóirata
Szerkeszti: KÁLLAI E. Dessau

Die Weltbühne

Szerkeszti: S. Jacobsohn
Berlin-Charlottenburg,
Königsweh 33

SIMPLON

Nagykávéház VIII., József-körút 8
Tel.: J. 320-34, 320-36
Írók, művészek találkozóhelye. Nyitva egész éjjel

A Pantheon modern regénysorozata!

A kiválasztottak

15 kötetben

MIT TARTALMAZ A SOROZAT? A német, francia, angol, skandináv irodalom mai reprezentánsainak legkiválóbb munkáit. Csupa új regényt, amely most kerül először a magyar olvasóközönség elé, valamennyi kitűnő fordításban.

MILYEN A KÜLSŐ KIÁLLITÁSA? Finom, fehér, könnyű papír, éles betűk. A vékony papír által elértük, hogy a könyv könnyű és kellemesen kezelhető legyen. A kötés szolid, sők angolvászson, aranynyomással.

ÁRA? Olcsósági rekord. Az egyes kötetek az eredeti külföldi kiadás felébe sem kerülnek. Bármely kötet bolti ára füzve P 2.40, kötve P 3.60

KÜLÖN KEDVEZMÉNYEK? Aki a sorozatot az alanti szelvény felhasználásával ez év karácsonyáig megrendeli, az egyes köteteket

füzve P 1.80-ért, vászonkötésben P 2.60-ért kapja. Azonkívül a sorozat tizenötödik kötetét teljesen ingyen kapja. Ez a kötet a Mikszáth Kálmán pályázat díjnyertes magyar regénye lesz.

Minden hónap elején két kötetet szállítunk. Havonta két kötet fizetendő.

A megjelenés sorrendje:

- November 1.** Gerhart HAUPTMANN: A démon.
Joseph KESSEL: Rongyos hercegek.
- December 1.** Jacob WASSERMANN: A Maurizius-
eset (Két kötet)
- Január 1.** André GIDE: Pásztorének.
Franz WERFEL: Érettségi találkozó.
- Február 1.** Joseph CONRAD: Öregek és fiatalok.
Arthur SCHNITZLER: Teréz.
- Március 1.** François MAURIAC: Sorsok.
Hugh WALPOLE: Harmer John
pütkösdi királysága
- Április 1.** H. G. WELLS: Mr. Blettsworthy a
kannibálok szigetén. — Gustav MEY-
RINK: A nyugati ablak angyala
- Május 1.** Knut HAMSUN: Csavargók (2 kötet)
és a Mikszáth Kálmán díjjal jutalmazott magyar regény.

Megrendelő-szelvény

Tek. Pantheon Irodalmi Intézet Rt.
Budapest, Vilmos császár-út 28.

Ezennel megrendelem a Kiválasztottak regénysorozatát 15 kötetben. Havonta 2 kötet fizetendő és szállítandó. A tizenötödik kötetet ingyen kapom.

Füzve P 1.80 — Kötve P 2.60
A pénzt havonta előre beküldöm.
A könyveket tessék utánvétellel küldeni.
(A nem-kívánt módozat törölendő.)

Név.....

Foglalkozás.....

Cím.....

PANTHEON

HUNGÁRIA HIRLAPNYOMDA R.-T. BUDAPEST

AZ EMBERISMERET TUDOMÁNYA

ALFRED ADLER INDIVIDUALPSZICHOLÓGIÁJA

80-81

«Tévedések foglalkozásunkban, tévedések a tudományban, minden bizonnyal sajnálatosak és károsak, de tévedések az emberismeretben legtöbbször életveszélyesek.»
(Alfred Adler: Menschenkenntnis, III. lap.)

Az emberismeret tudománya: így nevezi Alfred Adler bécsi ideg orvos az általa mintegy huszonnégy esztendővel ezelőtt megalapított *individualpszichológiát*, az azóta folyton szélesedő munkával kidolgozott új lélektant, amelynek alapvető nézetei nemcsak orvosi és lélektani szakkörökben nyernek egyre feltétlenebb elismertelést és alkalmazást, hanem távolabbi rétegekben is, elsősorban a *nevelés* terén. Akik ma ideges emberek, nehezen nevelhető, züllött gyermekek, bűnözésre hajlamos fiatalokruak kezelésével foglalkoznak, nem tudnak célt érni az individualpszichológia alkalmazása nélkül; gyógyítani semmiesetre sem tudnak nélküle. De azok számára is, akik e jellemhibák megelőzésével foglalkoznak, tehát a nevelésügy munkásai számára is, az individualpszichológia nézetei és gyakorlati eredményei nélkülözhetetlenek. Alfred Adler individualpszichológiája eredetileg biológiai és orvostudományi tényekből indult ki s az idegyógyászat módszereit kívánta befolyásolni. Ma már sokkal több ennél, mert ma már döntő módon befolyásolja az egész nevelésügyet és világnézeti jelentőséget nyert, amelyet ő maga egyre jobban hangsúlyoz. A mai lélektani kutatásnak nincsen egyetlen olyan iránya sem, amely, hallgatólág vagy elismerten, ne tette volna magáévá az individualpszichológia legfontosabb eredményeit. Az idegyógyászat legkülönbözőbb iskolái, köztük a Freud-féle pszichoanalízis is, akár tagadják, akár elismerik, nemcsak elméleti alapvető nézeteket vettek át Adler tanításából, de a gyakorlati gyógyítás terén is, amennyiben sikereket mutathatnak fel, az individualpszichológia módszereit alkalmazzák.

Hogy az individualpszichológia nemcsak az idegyógyászatot, hanem a nevelésügyet, a lélektani kutatások összes irányait, az idegyógyászatot, filozófiát, művészeti filozófiát és a szépirodalmat, a vallásbölcseletet és a tömeglélektant, egyszóval az emberi szellemmel foglalkozó összes tudományokat és művészeteket, valamint a büntetőjogi törvényhozást is befolyásolni tudta, azt célkitűzésének és *világnézeti kiépítettségének* köszönheti: mert arra törekszik, hogy az embernek az élet összes nehézségeiben új, járható, jobb utakat mutasson a nehézségek megoldására, az étellel való megküzdésre, azon az uton, hogy *kifejleszti és fokozza az egyes embernek a közösséggel való együttérzését, bátorítja az étellel való küzdelemre azáltal, hogy megtanítja saját erőinek és a külvilág erőinek elfogulatlan, tárgyilagos, helyes felbecsülésére, teleplezi a személyes bizonytalanság és értéktelenség hamis érzéseinek felépülő hatalmi vágyak rugóit és veszélyeit, amelyek fiktív látszat-eredményeikkel és keserű csalódásokkal a haszontalan vívódás vergődésébe kergetik az embert, ahelyett, hogy az általános hasznosság oldalán, embertársaival együtt, folytatná élettevékenységét.* Ennek a dolgozatnak, amely *Kassák Lajos* felszólítására készült, az a célja, hogy lehetőleg mindenütt Alfred Adler saját szavaival, nagy vonásokban, rövid betekintést nyújtson az individualpszichológia azon

alapvető tanításairól, amelyek e folyóirat olvasóira érdeklél bírnak.

Azok a biológiai és pathológiai tények és felismerések, amelyekből az individualpszichológia kiindult, alapjaikban le vannak fektetve Alfred Adler munkájában a «szervek fogyatékoságáról» (Studie über Minderwertigkeit von Organen. 2. Auflage, Verlag J. F. Bergmann, München); ezeken az alapokon az individualpszichológia nem változtatott lényegesen; kezdetben támadták érte, ma közkinccsei az orvostudománynak és lélektannak. Anélkül, hogy részletesen foglalkoznánk itt Adler tanításával a szervek fogyatékoságáról (Organminderwertigkeitslehre), a kompenzáció és túlkompenzáció jelentőségével, Adler idegyógyászati nézeteivel és módszereivel, csak röviden rá akarunk mutatni ennek az alapvetésnek elvi jelentőségére. Ez abban áll, hogy Adler tanítása szerint a gyermek már a legkorábbi gyermekkorban élményként fogja fel saját organizmusának értékét és képességét (Wertigkeit und Tauglichkeit). Ebből az értékelésből egy hosszasan elhuzódó hangulati érzés, kicsinyességi érzés, alsóbbrendűségi érzés (Minderwertigkeitsgefühl) áll elő, amellyel együtt jár a gyermeknek az a törekvése, hogy urrá legyen a nehézségeken, a körülményeken, a természet és a szociális helyzet akadályain. Egyszóval: az alsóbbrendűségi érzésből a teljesértékűség, az érvényesülés, a fölény, a hatalom érzése felé tör. Ez a vágy (Machtstreben, Geltungstreben, Herrschsucht, Ueberlegenheitsgier) különböző foku, saját elégtelenségünk érzésének foka és a külvilág nehézségeinek foka szerint, mindenestire azonban egy *fokozott érvényesülési vágy*, amely előtt a hatalomnak, az érvényesülésnek, a teljesértékűségnek homályos, túlzott, burkolt ideáljai és céljai lebegnek. Ezekhez a célokhoz igazodik minden testi és lelki erő kifejtés, a lélekben rejlő lehetőségek kihasználása, a tendenciák kiépítése. Kutatva, téve legyen halad a gyermeki, az emberi lélek a *tökéletességnek efelé a személyes, szubjektív, individuális ideálja felé*, mint egy fiktív végcél felé. A lelki élet összes jelenségei, kifejezési formái, képességei és tehetségei ehhez a célhoz igazodnak. Az egyes embernek személyes alkotóereje képzí ki a lelki élet összes megnyilvánulási formáit, a kora gyermekkorban kezdődő *individuális training* útján, mindig a fiktív ideálhoz, mint célhoz igazodva, az *egyéni* erők és az egyéni külső körülmények, nehézségek és szociális helyzet *egyéni felbecsülése és értékelése* alapján. (Ezért: individualpszichológia.) A gyermek már élete legelső két évében átéli és átérzi a maga (szubjektív és relatív) értékűségét és ideális célját s ami ettől kezdve lelkében végbemegy, az mind aktív válasz, *aktív állásfoglalás* a külvilág nehézségeire, a feszültségre, amely a gyermek adott egyéni helyzetéből a külvilágban és erőinek saját felbecsüléséből származik. Nem reakciókról vagy reflexekről van itt szó, hanem aktív válaszokról, állásfoglalásokról, a lelkiélet egyéni alkotómunkájáról. Minden egyes ember, lelkiéletének változásai szerint, más és más képen foglal állást az élet feladataival, problémáival szemben. És ez állásfoglalásoknál nem a gyermek (nem az ember) szerveinek és szervi működésének abszolút értékei az irányadók, hanem *relatív*

munka

értékük,* szubjektív felbecsülésük, viszonyuk a külvilághoz, az adott helyzethez, a feladatokhoz, az érvényesülési ideálhoz. A gyermek az egész világot egyenien éli és érzi át, benyomásai megszámlálhatatlan befolyástól és levedéstől függenek, értékelései nem abszolút, hanem relatív, szubjektív mérések s így lelki nyilvánulásait, állásfoglalásait csak akkor érthetjük meg, ha tisztában vagyunk egyéni mértékével, értékelési céljával, érvényesülési ideáljával, azaz *egyéni életstílusával* (Lebensstil). Minden egyes gyermeknek, minden egyes embernek «sajátveretű életstílus» van, amely *nem az ok és okozat törvényei szerint* alakul ki, hanem az érvényesülési vágyak a fiktív tökéletességi (hatalmi) cél felé irányuló egyéni mozgása szerint. Az individualpszichológia tehát abban is különbözik egyéb lélektani irányoktól, hogy a kauzális szemlélet helyett a *finális szemlélet alapján áll* s azt tartja, hogy enélkül a szemléleti mód nélkül az emberi lelkiélet meg nem közelíthető. Az individualpszichológia az embert *céltudatos, természetesen tevékenykedő, egységes egésznek* tekinti (Totalitätsbetrachtung, Zielstrebigkeit der Persönlichkeit). Az emberi személyiség egysége és célirányitottsága már abból is következik, hogy e világban, ez életben minden legkisebb mozgás is cél felé irányul. Hogy hogyan alakul ki a lelkiélet célirányitottságából egy egyéni életstílus, *életterv* (Lebensplan), azt, mint mondtuk, az egyes ember egyéni alkotótevékenysége dönti el, amellyel saját erőit értékeli és a külvilág kérdéseire válaszol. Ugyanaz az élmény sohasem hat két különböző emberre teljesen azonos módon, és tapasztalatokból csak annyiban okul az ember, amennyiben az életstílus ezt megengedi.* — mondja Adler.**

Minden egyes lelki fenomén többet jelent, mint amennyit a common sense felismer benne. Csak egész vonatkozási rendszerével (Bezugssystem) való összefüggésben lehet felismerni, hogy egy hazugság hencseregést jelent-e vagy pedig kitérést, hogy egy adomány részvétet jelent-e vagy pedig nagyzásunk fitogtatását, hogy a részvét közösségi érzést árul-e el, vagy pedig önmagunk felmagasztalását. Adler megjelenési sorrendben második főművének (Ueber den nervösen Charakter, Verlag J. F. Bergmann, München, IV. Aufl. 1928.) élén *Senecának* ez a mondata áll: «*Omnia ex opinione suspensa sunt; non ambitio tantum ad illam respicit et luxuria et avaritia. Ad opinionem dolemus. Tam miser est quisque, quam creditur!*» (Epist. 78., 13.) «Minden a vélekedésünktől (hitünktől) függ; nem csupán a becsvágy igazodik eszerint, nem csupán a fényűzés és a fukarság. Vélekedésünk szerint szenvedünk. És mindenki annyira szerencsétlen, amennyire hiszi, hogy az!» Adler előadásaiiban gyakran említi a szubjektív értékelésnek erre a szerepére, azt a példát, hogy egy embert, aki azt hiszi, hogy ajtaja előtt odakünn egy tigris fekszik, nehezen lehet rávenni arra, hogy kinyissa az ajtót és kimenjen a bezárt szobából; — hiába *nincsen* ott lényeg és valóban semmiféle tigris, a döntő az, hogy az ember *azt hiszi, hogy ott van*. Az ilyen embert csak úgy lehet rávenni, hogy kimenjen, ha *belátja*, hogy nincs tigris odakünn, azaz, ha *legbelső, egyéni hitét megváltoztatja*, ami nem könnyű dolog, — vagy ha, bár nem látja be, hogy nincs odakünn tigris, de

* Alfred Adler: Individualpsychologie. (Einführung in die neuere Psychologie. Herausgeg. v. Emil Saupé. A. W. Zickfeldt Verlag, Osterwieck, Harz.)

** Individualpsychologie, id. m. 367. 1.

összeszed annyi *bátorságot*, hogy kinyitja az ajtót és kimegy megnézni: ott van-e valóban a tigris, amely bátorságban már a megküzdés elhatározása benne van. Egy másik gyakori példája *Adlernek* az olyan ember esete, aki azt állítja, hogy ő nem fél ellenben ablakai nehéz vasráccsal vannak felszerelve, ajtaján lakatok, háza előtt fegyveres őrszem ő maga pedig állig felfegyverezve a bezárt szobában; az ilyen ember azt hiszi, hogy ő nem fél, mondja is ezt, de szavai és hite nem tevésthet meg senkit: félelme kiordit a rácsból, lakatból, őrből a fegyverből.

Az individualpszichológia a személyiség egységéről és célirányitottságáról való felfogását olyan következetesen viszi keresztül, hogy, más modern lélektani irányokkal ellentétben, *nem ismer ellentéte öntudat és öntudatlan között*. A legtöbb pszichológiai iskolának az a hibája, hogy azt hiszik, az egyes ember lelkében és életében különböző, egymással ellenkező irányzatok is lehetségesek. Az individualpszichológia nem esik ebbe a hibába, hanem azt tanítja, hogy az ember lelkiéletében a legkülönbözőbb egymással megoly ellenkező vonások is egy összeképben egyesülnek s a *látszólagos ellentétek maradék nélkül feloldódnak, mihelyt az illető ember felismeri célját, életstílusát, élettervét, életvonalát* (Leitlinie) ismerjük, mert csak e célirányitottsághoz foghatók fel a látszólagos ellentétek igazi értelmükben. Ennek a felfogásnak jelentősége átvonul az individualpszichológia ideggyógyászati és nevelési praxisán és *domelméletén*. Ezzel a felfogással képes az individualpszichológia megérteni és feloldani az *ideges jellemet* és megtalálni a titkos összefüggést testi betegségi tünetek és a lelkiélet tünetei között. Így tudott például az individualpszichológia összefüggést találni a *fejfájás*, migrán, arcneuralgia, az epilepszia egyes formái stb. és a *düh* indulata között s így tud egyes ideges tüneteket, az idegesség keletkezését, indulatokból (düh, irigység, bosszulevezetni. Amennyiben olyan idegbetegséggel (idegességgel, neurozis) állunk szemben, amely nem az elmének megbetegedése, az individualpszichológián azon az állásponton áll, hogy ezek az idegbetegségek (*ideges jellemt*) nem egyebek, mint *maga a hiba* san kezdett és hibásan folytatott életstílus. Az ideges jellem tévesen becüli fel erőit, tévesen a külvilág nehézségeit, túlzott alsóbbrendűségi érzése és túlzott érvényesülési vágya belekergetik egy hamis, téves, hibás életformába, amelynek lényege abban áll, hogy az érvényesülés helyett az érvényesülés *látszólat* hajhássza s mert bátorsága és önbizalma, erőinek téves felbecsülése folytán, megesökkent, mert az étellel, a feladatokkal szemben való tárgyilagosságot, elfogulatlanságát elvesztelte, állandóan fél a vereségtől, attól, hogy elégtelensége, értéktelensége ki derül. Hogy ezt elkerülje, hogy bátortalanságát, gyávaságát elpalástolja, olyan életformát keres, amelylyel kitérhet, *kivonhatja magát* az élet feladataival való objektív szembeszállás elől. Ilyen életforma az idegességnek számtalan tünete, az idegbetegségeknek sokszor testi tünetekkel párosuló, számos fajtája. A túlzott alsóbbrendűségi érzésnek egyik leggyakoribb nyilvánulása a *félelmi tünetek* (tériszony stb.). A személyes elégtelenség, bizonytalanság, gyengeség, értéktelenség szubjektív érzéséből a félelmi tüneteknél a beteg úgy jut el céljához, az érvényesülési, hatalmi érzés kielégítéséhez, hogy 1. kivonja magát az élet feladatai és kötelezettségei elől (hiszen olyan «beteg», hogy fél az utcára kimenni) és

2. e
tekin
nyek
hagy
felé)
pszi
illeté
lemb
élet
nos
Az
élette
céla
a fel
«bete
lésté
indiv
pontj
bele
zössé
teinek
toitsá
hogy
vagy
zössé
tellen
haszn
gel. E
tásána
Adler
során:
em
zában
Iven a
mészé
elkerü
van o
ezt is
igazsá
gúl va
ber be
elés, a
runk e
az in
történi
életter
és radj
élet be
jellem
ideges
mellett,
hacsak
nem s
az ideg
nak mi
érzi, ho
annyi k
től gyak
őket «h
latni», r
nak kör
panasz
nak hiu
ják, hog
auch!) A
gát a tö
ideálján,
minden
tartani,

2. egyúttal uralkodik egész környezetén (a betegre tekintettel kell lenni, kimélni kell, nem szabad igényeket támasztani vele szemben, nem lehet egyedül hagyni, ki kell szolgálni, vele kell menni mindenfelé). Az ideges tünetek vizsgálatánál az individualpszichológus először is azt nézi, hasznára van-e az illető idegességi tünet a «betegnek», abban az értelemben hasznára, hogy *megkönnyíti a kitérést az élet legfőbb feladatainak a közösség számára hasznos módon való megoldása elől.*

Az ideges tünet célirányitottsága az illető beteg élettervének vonalában fekszik s ha ez az életterv és célirányitottság fel van ismerve, megkezdődhetik a felvilágosítás munkája, amelynek célja az, hogy a «beteg» *korrigálja élettervét*, korrigálja téves értékelését önmagáról és az élet nehézségeiről, adja fel individualisztikus, hű, hatalomvágyó és önző álláspontját s *elfogulatlanul lemérve erőit, illeszkedjék bele a hasznos tevékenység oldalán az emberek közösségébe.* A beteg áll, hogy *belássa* ideges tüneteinek igaz összefüggését, jelentőségét, célirányitottságát, s hogy ezt mennyire látja be, attól függ, hogy a gyermekkori nevelés mennyire fejlesztette ki vagy mennyire sorvasztotta el benne az *emberek közösségével való együttérzést*, az e földön elkerülhetetlen Ember-Emberré, En-Te-Mi rendszerbe való *hasznos beilleszkedésre* való készséget és képességet. Ennek a *belátásnak*, mint minden igazság belátásának, több fokozata van s e fokozatokra *Alfred Adler* nyomatékosan szokott rámutatni előadásai során: van a belátásnak egy olyan foka, amikor az ember azt mondja, hogy belátta az igazságot, de igazában nem látott be semmit; van olyan foka, amelyen az ember belátta az igazságot, mint valami természetudományi igazságot, de nem látta be ennek elkerülhetetlen jelentőségét saját élete rendezésében; van olyan foka a belátásnak, amelyen az ember ezt is belátta, de nem teszi meg, nem vonja le az igazság és belátás gyakorlati konzekvenciáit; és végül van a belátásnak olyan foka, amelyen az ember belátja, hogy lehetetlen kitérni az emberi együttélés, az emberi élet logikája elől, ha csak nem akarunk elpusztulni. A belátásnak ezen az utolsó fokán, az individualpszichológia tisztító tűzén átmenve, történések meg a kora gyermekkorban elhibázott életterv és életstílus korrigálása. Látható, hogy mély és radikális változásoknak kell végbemennie a lelki élet beállítottágában, hogy a jellemhibák, az ideges jellem tüneteik igazán korrigálódjanak. A legtöbb ideges beteg, ideges tüneteinek célirányitottsága mellett, tehernek érzi e tüneteket s lelke mélyén, hacsak az emberi közösséghez való tartozás érzése nem sorvadt el tulságosan benne, azt is érzi, hogy az ideges tünetekkel fentartott érvényesülési látszatnak milyen indulat az eredete, mi a célja, és azt is érzi, hogy ennek az állapotnak szubjektív legalább annyit kinja van, amennyi haszna. Ideges emberek től gyakran hallható az a panasz, mennyire bántja őket «betegségük», amelyen «nem tudnak változtatni», mennyire sajnálják, hogy ezáltal terhére vannak környezetüknek stb. Ezek az ideges emberek e panaszok után egy utabb kielégülési formát nyitnak hiúsági, érvényesülési vágyuknak: megmutatják, hogy ők milyen nemeslelkűek. («Edel bin ich auch!» Adler.) Az ideges ember *állandóan méri magát a többi embereken*, a saját maga fiktív célján, ideálján, mindig azt nézi: *felül* van-e vagy *alul* s minden eszközzel a felül-levés látszatát akarja fenntartani, ahelyett, hogy hasznos munkával a társas-

dalom érdekében való pozitív teljesítményekkel teremtené egy valódi mértéket önmaga értékének felbecsülésére. A felül-lenni-vágyásnak egyik gyakori ideges tünete az, amikor valaki a lépcsőn mindig arra gondol, hogy leeshet. Ilyesmire csak olyan ember gondol, akinek legfontosabb gondolata a mindig felül-levés, anélkül, hogy bizna saját erőiben. A *repülési és leesési álmok* is ebben az összefüggésben válnak érthetővé az individualpszichológia szerint, amely azt tanítja, hogy repülési álma csakis olyan embernek lehet, aki magasabbra vágyik, mint amilyen magasság őt saját erőinek (téves) értékelése szerint megilletné. Az individualpszichológia álmelmélete szerint az *álom*, a személyiség egységéből és célirányitottságából következőleg, épügy folytatása és kifejezője az egyéni élettervnek és életstílusnak, mint minden egyéb magartásunk. Az álom próbálkozás az élet feladatainak megoldására a mindenkor egyéni életterv és életstílus értelmében. Ilyenformán az álom, miként a *Loragyermekekori emlékek* is megkönnyíti az egyéni életterv, fiktív cél és ideál felismerését. Az álom egyúttal előkészíti és alátámasztja azt a *hangulatot*, amely az ébrenlétben befolyásolja az embert az előtte álló feladatoknak az egyéni életterv értelmében való megoldásánál. Eszerint az álom az individualpszichológia szerint a *training* szerepét tölti be.

Az individualpszichológus orvos megállapítja betegének szervi fogyatékoságait és azt az egyéni élettervet, amellyel az illető beteg a maga érvényesülési, főlényi célját (Ueberlegenheitsziel) elérni igyekszik. Ha ezt megállapította, könnyűvé válik az egyes betegségi tünetek helyes magyarázata és a gyógyítás is. Ha sokszor nehéz is különbséget tenni elmebetegség és idegbetegség (idegesség) között, az individualpszichológia ezt a megkülönböztetést is megkönnyítette, amennyiben azt tanítja, hogy az egyéni életterv és az ennek irányában kifejlesztett training *neurozista* mutat, ellenben elmebetegéknél és gyengeelméjű gyermekeknél nem lehet élettervet találni. Az egyéni célkitűzés, hatalmi vágy és életterv szerepének az individualpszichológia még messzebbmenő jelentőséget tulajdonít. Finális szemléleti módjánál fogva, több mint huszszendős fáradhatatlan munkának praktikus és empirikus eredményei alapján, képes arra, hogy megmondja: *bizonyos ember bizonyos helyzetben miképpen fog cselekedni.* Akár nehezen nevelhető gyermekről, akár ideges felnőttekről van szó, a finális szemlélet és a személyiség egységére vonatkozó álláspont lehetővé teszi, hogy az individualpszichológia minden lelki megmozdulásban meglássa az illető ember multját, egészen vissza kisgyermekkori egyéni helyzetéig, amelyben személyes életterve és életstílusa kialakult, egyúttal jelenét és jövőjét is avval a végcéllal egyetemben, amelynél hatalmi érvényesülését kielégülni képzei. A gyermeknek jövőjére, nagykorára, a pályaválasztásra vonatkozó *fantáziájában* igen gyakran megjelenik a hajóskapitány, generális, király, kocsis, huszár, huszárló, vagy a repülő képe, vagy az orvosé, aki másokon segíteni akar, stb. Ezek a reális képekben megjelenő fantáziák, — amelyek gyakran később, az igazi pályaválasztáskor csakugyan győzedelmeskednek, — valamennyien az illető gyermek fiktív végcéljára vonatkoznak, amelyben saját elégtelenségével és az élet nehézségeivel szemben önmaga főlényét biztosítva gondolja. Egyúttal elválaszthatatlanul megmutatják ezek a képek az

munka

illető gyermek önbizalmának és bátorságának fokát az igazi életre, ugyszintén azt is, *milyen fokig van az illető előkészítve, begyakorolva a reális élet gyakorlati nehézségeivel való megküzdésre.* Megjelenik e képekben az embertársakhoz, a közösséghez való tartozás érzésének foka is, valamint az illető egész jellege, temperamentuma, akarata, logikája, koncentrációs képessége, érdeklődésének, magatartásának és cselekvésének főtendenciája. Végül kifejezésre jut már ezekben a pályaválasztási fantáziákban az egyéni értéknek, a saját személyiség érzésének (Persönlichkeitsgefühl, Selbstwertgefühl) foka és biztonsága is, mert ez az érzés, ennek jobban vagy kevésbé kielégített volta, diktálja az ember mozgásait az egyénileg értékelt életnehézségekkel szemben.

«Ha a lelkiélet finális szemléletét nemcsak szóbeszédnek, hanem komolyan vesszük — mondja Adler —, ugy ebből az következik, hogy a végcél nyomása alatt minden egyes lelki részletmegmozdulás besorozódik az egész akcióvonalba és egyúttal előkészít minden további, reakövetkező mozdulatot. Az egész akciónak legmélyebb értelme azonban: az Egésszé való kibontakozás (Entfaltung zur Totalität). Ennélfogva minden egyes lépés az élet útján egyúttal tervszerű beteljesedése a kiegészülés utáni törekvésnek. A *kompensációnak* az a feladata, hogy kiegyenlítsen egy minust, hogy «lenn»-ről «fenn»-re jusson. Nos, ez a kompensációs mozgás, az emberi életnek ez a legmélyebb értelme, alkotó erő. Ez teremtette és formálta a kulturát, mint biztosítékot az emberi nem részére, amiként teremtette az egyes ember összes kifejezési formáit és életstílusát, mint válaszokat a külvilág miatti erőmegfeszítésre, mint fáradhatatlan próbálkozásokat és biztosítékokat arra a célra, hogy az Ember-Föld-Társadalom erőinek játékában egyensúlyozottság álljon elő. Minden lelki törekvésnek végcélja tehát: kiegyenlítetttség, biztonság, alkalmazkodás, egészség (Totalität)».

Kellő gyakorlattal képesek vagyunk egy ismeretlen melódiáról megmondani, hogy kinek a szerzeménye, Beethovené, Mozarté vagy Wagneré, kellő gyakorlattal képesek vagyunk egy töredéken levő díszes részletből a görka építési stílusát megállapítani, mert mindig az egészszel való összefüggésben nézzük az adott részletet. Ezt a külön hasonlatot Adler gyakran használja előadásaiában. És hozzátesszi: egyetlen kiszakított hangot, akkordot, vagy ütemet nem lehet önmagában megítélni, hanem az egész melódiát kell figyelembe venni, amelybe az illető hang, akkord vagy ütem szervesen beleilleszkedik, csak így, csak a mozgásban, az egészszel való összefüggésben nyeri meg az illető hang, ütem vagy akkord igazi jelentőségét. Ugyanígy, az egyéni életterv és a személyiség egyességének szemléletében nyer jelentőséget minden egyes lelki megmozdulás, a jellem egyes vonásai, az ember logikája, morálja, esztétikája, így derül ki, *mit csinált a veleszületett, e világra magával hozott anyagból, miért csinálta így, miért nem másképp, az ember járása, írása, fejtartása, kézmozdulatai, hanghordozása, nézése, elszólásai, mind egy és ugyanazt árulják el, mint álmái, emlékei, fantáziái, mint egész magatartása: végső célját és élettervét, valamint azt, hogy mennyire hajlik el végső érvényesülési, hatalmi, fölény célja a normálistól, mennyire távolodott el az illető az emberi együttélés logikájától.* Az individualpszichológia meglátja az álcot mindannyiunk arcán és meglátja azt is, ami

az álcra mögött rejtőzik. A zenei nevelés mai állásánál fogva aránylag kevesek vannak abban a helyzetben, hogy egy ismeretlen melódiából egy ismeretlen szerzőre tudnak következtetni. A hivatalos és hivatalos lélektan művelői elvont embert és elvont fogalmakat boncolgatnak, vagy a filozófiába torkolnak bele, gondosan őrizve a kevés céhbéli hozzáértők privilégiumait, nem is gondolva arra, hogy az élő ember élő lelkének, mely minden irányban hatással van a külvilágra is, megismeréséről és tüntetőményeiről van szó, az élő ember lelkének minden törekvésével, örömeivel, szenvedésével egyetemben, vagy pedig, mint a divatos lélektani irányok némelyike, rávelik magukat az emberi szervezet egyes részletfunkcióinak (pl. a nemi életnek) különleges beteges jelenségeire és kizárólag ezekből akarják a lelkiélet összes jelenségeit levezetni és magyarázni, nem törődve azzal, hogy az ember előtt, tehát az emberi szervezet, emberi lélek és emberi társadalom előtt (mindezek elválaszthatatlanok egymástól) más funkciók és más feladatok és célok is állanak, nem pusztán pl. a nemi funkció gyakorlása. Egyedül Alfred Adler individualpszichológiája tűzte ki célul és valósítja meg huszesztendősként következő munkával azt, hogy az ember lelkét a maga élő valóságában, a maga egyéni helyzetében, sajátos célkültségeivel, egyéni szociális helyzetében vizsgálja, a testi szervezet adottságait, a *lelki szerveket* (seelisches Organ) az emberi társadalom követelményeire adott válaszait nézi. És egyedül az individualpszichológia képes arra, hogy a melódiához hasonló mintájára, a lélek részletmegmozdulásaiból matematikai pontossággal következtessen az egészre: az illető ember jellemére és megjósolja, miképpen fog az illető cselekedni ilyen vagy amolyan szituációban. Végül pedig az individualpszichológia az *emberismeret*, azaz a lélektan tudományát, nem tekintik kevesek privilégiumának, titkos tudománynak, hanem azt tartja, hogy az *emberismeret tudományát minden egyes ember megtanulhatja*, az individualpszichológia alapvető igazságait nemcsak a más emberekkel szemben támasztott követelményekben, nemcsak a velük való bánásban, de önmagunkkal szemben is követni és alkalmazni minden egyes embernek lehetséges és érdekében áll. «Tévedések foglalkozásunkban, tévedések a tudományban, minden bizonnyal sajnálatosak és károsak, — mondja Adler egyik legutóbbi megjelent könyvében (Menschkenntnis, III. lap), — de tévedések az emberismeretben legtöbbször életveszélyesek.» Adler úgy tartja, hogy lélektan és emberismeret azonos fogalmak s hogy az emberismeret, a pszichológia, a legfontosabb tudomány, a nép valamennyi rétege számára egyenesen elengedhetetlen», habár, mint mondja, az emberismeret ma olyan tudomány, amit egyáltalán alig művelnek valahol. Az individualpszichológiának az a célja, hogy az emberismeret mindenki számára elérhetővé és megtanulhatóvá tegye, hogy a rossz életmódok helyébe jobbat mutasson, hogy bátorítsa a gyengéket és elnyomottakat, a saját kishitűségükből börtönében sanyalódókat, hogy megmutassa az emberi lélek igaz ismeretével, hogy a boldogsághoz a földi világon csakis egyetlen út vezet: az *általános hasznosság* útja (das allgemein Nützliche), az emberi közösség hasznát szolgáló módszer és út.

Miként az individualpszichológia nem a szavakat és nem az érzéseket nézi, hanem azt, hogy kiki a közösség érdekeit szolgálásban milyen fokig áll helyt

tetteivel az élet feladataival szemben, úgy azt tartja, hogy nem az öröklött, nem a születéssel magunkkal hozott testi és lelki «készségek» tényei hatnak ki az ember további életére, hanem az, hogy miképpen használtuk fel, miképpen alkalmaztuk, milyen irányban gyakoroltuk ezeket a legkorábbi gyermekkorban kialakult életstíluson belül. Az állítólag «veleszületett» zenei tehetség igen könnyen kifejeletlen marad, ha kevés vagy tulsok gondot fordítanak rája (elkényeztetés), viszont kellő gyakorlattal és megfelelő megértő és bátorító neveléssel felbreszthető a zenei érzék.* Adler gyakran emlékeztet arra, hogy Nagy Károly, életírója szerint, minden igyekezete ellenére sem tudott írni-olvasni megtanulni, mert hiányzott hozzá a veleszületett tehetség: elcsúszta beszélni már arról, hogy az írás-olvasás elsajátításához velünk született tehetség kell? Az írás-olvasás begyakorlás (training) kérdése és a helyes trainingre való nevelés módszerei ebben az irányban mindenki számára hozzáférhetően meg vannak állapítva.

Adlernek egyik legfontosabb tanítása szerint az egyéni életstílus a gyermekkor első öt esztendejében alakul ki, úgy hogy a negyedik vagy ötödik életév végeztével véglegesen kialakult. Az individualpszichológus előtt az a feladat áll, hogy az embernek (felnöttnak vagy gyermeknek) egyéni életstílusát, életformáját, annak alaptónusát felismerje. Ha ez megtörtént, kezében van a kulcs, hogy utat mutasson a nevelési vagy jellembeli nehézségektől való megszabadulásra. Az ötödik életév végeztétől a gyermek magatartása már többé nem pusztán reakciók és reflexek összessége, hanem határozott és egyéni formájú válaszolás, állásfoglalás a világgal szemben. Ezt az időpontot Adler a gyermek «startjának» nevezi. Az individualpszichológia megállapította azoknak a tévedéseknek és hibáknak nagyrészt, amelyek már a gyermek startjánál (az életstílus szülőhelyén) fokozott alsóbbrendűségi érzést váltottak ki. A hibás startnak későbbi megváltoztatása szomorú és káros hatásainak későbbi kiküszöbölése csakis komoly magabizalls útján történhetik: változtatás csak akkor lehetséges, ha az illető ember önmaga korrigálja életstílusát annak belátása alapján, hogy mi hasznos és mi haszontalan az életben (Adler). Ezen a ponton jön az individualpszichológia segítségül, itt kezdődik sajátos «technikája», amely lényegében véve (ideges, nehezen nevelhető, züllött gyermeknél, ideges felnöttnél) nem egyéb, mint «korlátlan bátorítás» (Ermutigung). A pedagógusok körében azért örvend az individualpszichológia egyre nagyobb elterjedtségnek, mert utat mutat a megelőzésre a nevelés terén, az idegesség és az elzüllés megelőzésére, azáltal, hogy sikerült megállapítania azokat a főhibákat, amelyek a gyermek legelső öt esztendejében a fokozott alsóbbrendűségi érzést s ezzel a «problematikus életstílust» megteremtik.

* Adler: Individualpsychologie, fent. id. 367. lap. Továbbá: Heinrich Jacobi: Jenseits von musikalisch und unmusikalisch.

Dr. Zilahi László

(Folyt. következik.)

TESTVÉRSZAVAK EGY LÁNYRÓL

*Öreg ablakok közül jöttél, nyers fájdalmak s arcokból tépett lombok illatával,
hangtalan, mély viharok mögül,
zápor mögül, melynek hangja nem hallik, de nehéz tüskével veri az arcot.*

*S mozdulatodban a félszeg gesztusokat is látom,
amikkel reménytelen perceiket árverezték
ajtaik előtt céltalan zsidók.*

*Szakállas, lomha életek pislognak megetted
s fájdalmat szüresölő érzéki szájak.*

*Mért is tagadnám: testvérnek érezlek,
szemednek hangja az én tekintetem —
s úgy hordjuk magunkon, mint imák nehéz batyuját
kisértő, setét emlékeinket.*

*Pogromok pernyéi, perzselt szagok,
hol lehunynak, hol felkapnak megettünk:
így lépünk hidak elébe, kiköppve ősi álmok mézét
s így botorkálunk üzött emberségünk jelé!*

*Fáradt szél himbálódzik a lámpák alatt,
fáradt lepkéket ver szemeidbe ez a szél —
szép arcod nézem s fölötte a gyürött eget:
ejtett homlokod,
amiről igaz simogatással szeretném letörölni
az oktalan felhőket.*

Zelk Zoltán

munka

S. BROUCHONENKO : AZ ÉLET MEGHOSSZABBÍTÁSA

Az újságok nemrégiben adtak hírt arról a szenzációról, hogy két tudósnak a moszkvai vegyeszeti intézetben sikerült egy kutya levágott fejét mesterségesen életben tartani. Mindenki megértheti egy ilyen kísérlet tudományos jelentőségét. Örömmel adjuk tehát olvasóinknak az alatti cikket, melyet a kísérletek egyik részvevője, S. Bruchonenko tanár írt.

Életben tartani egy a törzstől teljesen elválasztott fejet, mesterségesen fentartva a vérkeringést: ez a probléma hosszú idők óta foglalkoztatja már a biológusokat. Legallois francia fiziológus már 1812-ben úgy nyilatkozott, hogy a probléma megoldható, ha sikerül a vérkeringés folytonosságát biztosítani.

Az eddigi sikertelenséget a megoldandó nehézségek nagy száma magyarázza. Mindenek előtt egy olyan készüléket kellett szerkeszteni, amely a szív funkcióját pótolja, s a fej vérkeringését mechanikusan, kellő erővel és gyorsasággal irányítja. Egy másik rendkívül nagy nehézség volt a fejet oly módon elválasztani a törzstől, hogy a halál be ne következzen, még mielőtt a mesterséges vérkeringés megindulhatna. Szükség volt még a vér megalvadását megakadályozó szérumra is.

Mint látjuk, a siker több tudomány-ágra kiterjedő előfeltételekhez volt kötve: a szérum felfedezése a kémia feladata volt, de már a szívvel helyettesítő készülék megszerkesztése a fizika körébe vágott. A fej leoperálása pedig tisztán fiziológiai és sebészeti probléma volt.

A sok nehézség okozta azután, hogy végül kerülő úton akarták megoldani a feladatot, amely rendkívül fontos volt az agyrendszer működésének tanulmányozása szempontjából. A belga Heymansnak például sikerült életben tartani egy a test többi részétől teljesen elválasztott kutyafejet. Ő a levágott fej véredényeit egy másik kutya nyakának véredényeivel kötötte össze. De persze ennél a kísérletnél a fejet a természetes vérkeringés táplálja, egy másik állat vérkeringése. Könnyen beláthatjuk, hogy ebben az esetben szó sincs mesterséges életbentartásról, csupán egy sebészeti bravurról, amelyhez egy másik működésre képes, élő organizmus is nélkülözhetetlenül szükséges. Az ilyen módszer figyelmen kívül hagyja az egyes szervek működésének tanulmányozásához és megértéséhez legszükségesebb feltételeket.

Mikor mindezen előzmények után mi kezdtük meg kísérleteinket, három főakadállyal találtuk magunkat szemben. Mindenekelőtt itt volt a szérum kérdése. Szerencsére, intézetünk éppen e időben kezdte meg O. A. Steppun professzor kezdeményezésére, egy új preparátum, a «Bayer 205» tanulmányozását. A tanulmányozás folyamán egy rendkívül érdekes tulajdonságát fedeztük fel ennek a szérumnak, azt tud-

niállik, hogy állatok vérebe fecskendezve, megakadályozza a vér megalvadását.

Már most mi feltételeztük, hogy a «Bayer 205»-tel meg nem alvadóvá tett vér alkalmas lesz a fej táplálására. Szerencsénkre, ezen feltevésünk igazolást nyert.

A másik problémát, a szív működését helyettesítő készülék megalkotását fokozatosan, a kísérletek és tanulmányok egész sorozata után sikerült megoldanunk. A készülék első mintái, melyeknek a mesterséges szív szerepét kellett volna betölteniök, bizony nagyon tökéletlenek voltak s csak a két utolsó modell váltotta be a hozzáfűzött várakozásokat.

A készülék lényege egy üvegtartály, amelyben a megalvadhatatlanná tett vér van. Ezt a tartályt egy cső- és szivattyuhálózat segítségével, amely sokban emlékeztet a szív belső szerkezetére, a levágott fej ereibe kapcsoltuk s rajta keresztül meglehetősen erővel préseltük az ereibe a vért. Egy másik szivattyuhálózattal kiszivtunk a vért, s friss oxigénnel át visszavezettük az üvegtartályba. A készülék elektromos erővel működött s megindítására elég volt a kapcsoló bekapcsolása.

A sebészeti és fiziológiai rész is rendkívül nagy erőfeszítések árán volt csak megoldható. A főnehézség abban állott, hogy a súlyos műtétet a nyakon, a legfontosabb idegek s az élethez okvetlenül szükséges ütőerek átmetszésével kellett végrehajtani. Azután meg kellett oldani a természetes vérkeringés és a mesterséges vérkeringés közötti átmenetet olyan módon, hogy a keringő vér egy pillanatra se akadjon meg. Nagy erőfeszítések után ez a feladat is sikerült.

Áttérek most a kísérlet leírására; négy é félesztendei szakadatlan munka eredménye a sikeres kísérlet.

Bevezető része egy rendkívül óvatos és fokozatos operáció volt, amelynek segítségével leoperáltuk a fejet a nyakról. Amilyen ütemben az erek átmetszése történt, olyan ütemben kapcsoltuk beléjük a készülék hajszálcsovéit. A szívvel helyettesítő készüléket csakhamar rendkívül finom és sűrű esőhálózat kötötte a levágott fej véredényeihez. Maga a fej egy tányéron fekszik s eleinte aludni látszik. Szemei zárva vannak s teljesen mozdulatlan. A esővekben keringő vér működése tisztán megfigyelhető, s a mesterséges vérkeringés semmiben sem különbözik a természetestől. Mindazonáltal a rendkívül komplikált és kényes készülékre nézve be kell vallanunk, hogy az állatok szíve sokkalta egyszerűbb s mégis tökéletesebb szerkezetű. Az állat mozdulatlanságának és tetszhalálának az az oka, hogy az operáció előtt elaltattuk s a nagy adag altatószer hatása az operáció után is tart. Mindazonáltal már a kísérlet

kezdésén is megállapíthatók az élet jelei. Rövid idővel később pedig — 20—30 perc elteltével, — mikor az altató hatása gyöngülni kezd, az életjelek erősebbek és félreérthetetlenek lesznek. A szemek néha felnyílnak s az élet minden ismertetőjét mutatják; a fej a legkisebb benyomásokra is reagál; jelentékeny mozdulatokat tesz. A szempillák pislognak, nemcsak érintésre, hanem akkor is, ha csak rájuk lehel az ember; vagy ha megérinti a bajuszt, az orrot, vagy a pofa bármely részét. A merev fül az élő kutya jellegzetes hegyező mozdulatait mutatja. A szaglószer erősebb izgatására, például ha az ornyílásba egy drótszálat dugunk, a fej heves mozgásokat végez, annyira, hogy egy esetben a véredényekbe erősített csövek kiestek s a fejet erősen megfogva lehetett csak a tányéron tartani. Ezek a mozgások elég sokáig tartottak. A száj nyitva volt s a fej még morogni is próbált. Azt kérdezhettük már most az olvasó, hogy a levágott fej érzékeli-e mindezeket a hatásokat. A kérdésre látszólagos egyszerűsége mellett is igen nehéz felelni.

Bennünket elsősorban az érdekelt, hogy a vizuális hatásokat érzékeli-e a levágott fej. Ennek megállapítása a következő kísérletet végeztük: egy egyszerű, ötven gyertyafény erősségű elektromos lámpát a nyitott szemek elé tettünk kb. egy méternyi távolságban, s gyors egymásutánban leoltottuk és felgyújtottuk. A fej szeméi becsukódtak, mihelyt a fénysugarak ériék.

Ez a kísérlet kétségtelenül bebizonyítja azt, hogy a levágott fej látószervei képesek a fényhatásokra reagálni s egyébként is rendesen funkcionálnak, de nem dönti el azt a kérdést, vajjon *érezkeli-e* a fej a fényt, vagy sem.

Valamennyien tapasztalhattuk már, hogy egy alvó ember, anélkül, hogy felébredne, elkergeti az arcára szálló legyeket, összehuzza a szemhéjait vagy elfordul, ha erős fény éri. Vajjon tudatosan cselekszi mindezeket? Ha felébred, nem emlékszik már semmire. Ugyanigy következtethetünk a kutya esetében is; hiszen, ezt nem szabad elfelejtenünk, a levágott fej egy nagy adag altatószer hatása alatt áll.

A továbbiakban megállapítottuk, hogy a fej többi szervei is reagálnak a külhatásokra. Ha a nyelvre például ecetoldatot csöppentettünk, a nyelv mozogni kezdett s igyekezett kiköpní az ecetoldatot. Hogy lássuk, mennyire terjed a reakció ereje, egy kinines vattát tettünk az állat szájába, s a nyelv csaknem egészen eltávolította a vattadarabot a szájüregből, szóval teljesen úgy reagált rá, mint az élő állat.

Egyes esetekben könny kiválasztást is megfigyelhettünk — a levágott fej *sirt*. Mindezen tüneteket bemutattuk az orosz fiziológusok kongresszusának ez év tavaszán. A fej nemcsak a legkisebb érintésre, vagy a lámpa fényének hatására mozdult meg, hanem lenyelt egy darab sajtot is, amelyet a szájába tettünk. A sajt-

darab az elmetszett nyelőső nyílásán hullott ki.

A mesterséges vérkeringés nem változtatja meg észrevehető módon a központi idegrendszer tulajdonságait. Ezt bizonyítja a reakciók sokfélesége, a levágott fej nagy érzékenysége s más jelenségek is. Az élet elég sokáig megtartható a levágott fejben. Többnyire a második óra végén szokott megszűnni, de egy-néhányszor három és fél óráig is sikerült megőrizni.

Mint kísérleteink bebizonyították, a levágott fej, illetőleg a központi idegrendszer megtartja összes kényes, finom és sokirányú funkcióit. Eppen ezért rendkívül értékes alkalmat nyújt arra, hogy egyetlen szervnek, minden más szervtől elvonatkoztatott működését megfigyeljük. A fiziológus nemcsak az anatómiai érdekességet, nemcsak a fej különleges funkcióit látja; következtethet ebből a kísérletről az általános biológia törvényeire, az egyén életének és halálának törvényeire.

Mert ha például egy másik izolált szervnek, a vesének, a lépnek, vagy a májnak a működését tanulmányozzuk, ott is megfigyelhetjük az illető szerv önálló működését, de sohasem tudhatjuk, hogy azok a funkciók, amelyeket látunk, az élet jelei, vagy pedig már halott sejtszövetek funkciói-e. Erre a kérdésre eddig a fiziológia még nem tudott választ adni.

A levágott fej esetében azonban a tények maguk viszik rá a megfigyelőt bizonyos következtetésekre és bizonyos, igen valószínű helyességű feltevésekre. Így például a mesterséges vérkeringés megszakítása a haldoklás legjellegzetesebb tüneteit idézi elő. A száj nagyra nyílik, mintha megfulladna, a pupillák kitágulnak, a szemek elvesztik fényüket, merevek és üvegesek lesznek. A külső hatásokra való reagálás képessége lassankint eltűnik s a teljes mozdulatlanságnak ad helyet. Akárki, aki ezeket a tüneteket látja, azt mondaná, hogy az állat most hal meg.

Ha azonban azt feltételezzük, hogy a levágott fej meghalt, ezzel elismerjük, hogy az előbb még élt, mert hiszen csak az halhat meg, ami élt is.

Egy másik tapasztalat, amelyre még vissza kell térnünk, azt eredményezheti, hogy módosítanunk kell a halál végleges és visszavonhatatlan voltáról alkotott nézeteinket.

Egyik kísérletünk alatt tudniillik az állat még a fej teljes leválasztása előtt kimult. Folytattuk a kísérletet a hullával, s nyolc perccel később megindítottuk a mesterséges vérkeringést. Harminc perccel később a kutya még mindig nem adott életjelt, de kissé később alig észrevehető mozdulatokat figyeltünk meg, azután a fentebb leírt összes tünetek bekövetkeztek s a már halott fej másfél órán keresztül — élt.

Ford.: Justus Pál

munka

VILÁGKÉP

UTBAN A JÓVÁTÉTELI KÉRDÉS VÉGLEGES MEGOLDÁSA FELÉ

Ebben az évben kezdődött Németország számára, évi 2,5 milliárdos részletben, a teljes jóvátételi teher fizetésének kötelezettsége. Ehhez az összeghez még néhány száz millió márka jön majd a «jóléindex» alapján.

A *Dawes-egyezményben* tudvalevőleg nincs meghatározva Németország teljes jóvátételi tartozásának összege és úgy a német, mint a francia imperializmus jelenleg azon fáradozik, hogy a jóvátételi fizetést véglegesen rendezzék, amiáltal egyrészt a német kapitalizmus teljes tartozása megállapítást nyerne, másrészt egyidejűleg ezen össztartozás egy része azonnal mobilizálható, illetőleg folyósítható lenne.

A német kormány azt hitte, hogy nyugati orientációja és Locarno-politikájának ára fejében jóvátételi tartozását kedvezően tudja majd rendezni. Németország számára ez a kérdés annál égetőbb, mivel az eddigi jóvátételi fizetéseket amerikai hitelből teljesítette. 1924 óta 5,47 milliárd márka jóvátételi összfizetéssel szemben kerek 10 milliárd márka tőkebehozzalattal áll, melyből kerek 5 milliárd márka hosszulejáratu hitel. A jövőben azonban a jóvátételi fizetéseket nem külföldi kölcsönökből, hanem «a német gazdaság feleslegéből» teljesítik. Azonban, hogy ez, figyelembe véve a korlátolt kiviteli lehetőségeket, hogyan lehetséges, az még teljesen megoldatlan kérdés.

A francia kormány is a jóvátételi kérdés azonnali végleges rendezése érdekében lépett fel. A francia kormány ugyanis amerikai adósságát a még ratifikálatlan *Mellon-Berenger-egyezmény* alapján fogja visszafizetni. Vegyük figyelembe azt is, hogy egyéb háborús tartozásaitól eltekintve, Franciaországnak egyedül 1929. évben kerek 400 millió dollárt kell visszafizetni az utolsó években Amerikától felvett kölcsönök törlesztésére. A francia kapitalizmus tehát most a neki járó jóvátételi fizetés egy részének mobilizálásával akar saját amerikai tartozásától szabadulni. Ezért javasolta a francia kormány, hogy a német birodalmi vasut 11 milliárdnyi kötvényéből, mely a jóvátételi bizottság birtokában van, legközelebb egy összeg, de legalább 1,6 milliárd márka a francia kormány javára mobilizáltassék, illetőleg eladassék.

A német kormány az ilyen javaslat keresztülvitele ellen alapjában véve nem tanúsít ellenállást. Ellenben kéri a jóvátétel összfizetési kötelezettség leszállítását 2,5 milliárd márkáról évi 2 milliárd márkára és ezenkívül az egész jóvátételi kötelezettségnek 30 milliárd márkában való meghatározását, míg ezzel szemben a fran-

cia kormány a jóvátételi kötelezettséget 60 milliárd márkában kívánja megállapíttatni. A jóvátételi ügynök, *Parker Gilbert* javaslata 35—37 milliárd márkáról beszél. És míg a német kormány Locarno-politikájának ára fejében a jóvátételi fizetések kedvező rendezését reméli, addig a francia kormány megfordítja a dárdát és nagyobb jóvátételi összeg mobilizációját követeli a Rajna-vidék már rég esedékes kiürítésének ára fejében.

A jóvátételi kérdés minden újabb rendezése azonban nemcsak a német és francia kormányok hozzájárulásától, hanem az angol és amerikai kormányoktól is függ. A birodalmi vasut kötvényeinek eladása legnagyobb részét csakis az amerikai finanszörök segítségével lehetséges. Ezáltal az amerikai imperializmus nagy süllyedéskor a latba, amit még jobban aláhúz az a körülmény, hogy a francia és angol imperializmusnak az a terve, hogy saját amerikai háborús tartozásukat a német jóvátétellel kapcsolathozzák, kutba esett.

Franciaország után Anglia a legnagyobb jóvátételi hitelező. A jóvátételből tudvalevőleg Franciaország 52%-kal, Anglia 22%-kal részesedik.

A jóvátételi kérdés végleges rendezését ezért az Anglia és USA között fennálló ellentét közvetlenül is érinti. Anglia nem óhajtja a jóvátételi összeg egy részének azonnali mobilizációját, amely csak az amerikai finanszörök közbejöttével lehetséges, amint azt Franciaország szeretné. Bizonyosan Anglia már kész saját háborús tartozását az USA-nak visszafizetni. E célra évente 40 millió fontot fognak Amerikába áttutalni, ami Anglia részére, figyelembevve a Brit Birodalom összes államadósságának 350 milliós fontnyi kamatterheit, egész jelentéktelen összeg.

Ha már most a francia kormánynak sikerülne a neki járó jóvátételi fizetések egy részének mobilizálása által amerikai tartozásait rendezni, ezáltal egy fontos ellentét küszöböltetné ki a francia és az amerikai imperializmus között. Ez pedig az angol imperializmusnak, mely éppen most kötött a franciákkal fegyverkezési egyezményt, egyáltalán nem érdeke. Meg kell említeni még azt is, hogy a jóvátételi összeg egy részének mobilizálása csupán a francia kapitalizmus számára előny, míg a többi jóvátételi hitelező számára hátránnyal járna.

Igen érthető, hogy *Parker Gilbert*, az amerikai imperializmusnak ez az ügynöke, kizárólag a jóvátételi kérdés végleges rendezésén fáradozik és külön ebből a célból nemzetközi körutazást csinált. A jóvátételi fizetések egy részének mobilizálása által a francia és angol imperializmus között fennálló fegyverkezési egyezmény, amennyiben az az USA ellen irányul, még fog lazulni. *Parker Gilbert* javaslatai tehát Londonban határozott visszautasításra találtak.

Az ar
sitott
dezés
a fra
óhajt

A
igyek
és a
azonb

Loca
USA

lene,
lentét
jüleg

részér
az át
Dawe
met i

talanu
ját in
sén d

A FI
PRO

Or
dületé
gyáral
amely

hol el
ság és
hogy

Eb
pet sz
amely
olyan

sen pr
Ma

rombo
formál
tanító-

Ezért
amelye
tik az

tenden
igazi,
filmek

különb
szonyt
munká
életkor
kulturfi
egyben

Az
dik fel
met, az
alatt a
ilyen fi
nálnak.

«Az

Az angol kormány képviselője nyíltan felvilágosította, hogy a jótételi fizetések végleges rendezésében teljesen más állásponton van, mint a francia kormány és jelenleg egyáltalán nem óhajtja a Dawes-tervezet megváltoztatását.

A német kormány mindazonáltal tovább igyekszik a Dawes-egyezmény megváltoztatását és a jótételi terhek korlátozását elérni. Ehhez azonban az imperializmus másik nemzetközi Locarno-jára volna szükség, ahol az Anglia és USA között fennálló ellentéteket eliminálni kellene, hogy a Szovjetunióval szembeni közös elmentést annál inkább előtérbe léphessen. Egyidejűleg a német kormány a jótételi terhek egy részének privátkézbe jutásához hozzájárul, mert az áthárítási klauzula elesésével egyidejűleg a Dawes-kontrollt is le kell építeni és így a német imperializmusnak alkalom nyílik, akadálytalanul és minden külföldi ellenzés nélkül saját imperialista hatalmi helyzetének megerősítésén dolgozni.

G. R.

A FILM AZ ALKOHOLELLENES PROPAGANDA SZOLGÁLATÁBAN

Oroszországban az utóbbi időben nagy lendületet vett az alkoholelles propaganda. A gyárakban és a bányákban csoportok alakultak, amelyek fel akarják venni a küzdelmet az alkohol ellen. A haladott, kulturált orosz munkás és parasztság egy része ma már belátta azt, hogy a népet meg kell szabadítani az alkoholtól.

Ebben a küzdelemben a filmnek nagy szerepet szántak. Mert hiszen alig van még eszköz, amely az alkohol borzalmas következményeit olyan szemléltetően és ezért olyan eredményesen propagálhatná a nép között, mint a film.

Ma már vannak filmek, amelyek a szesz romboló hatását tanulságos és mégis népszerű formában ismertetik. Azonban, a hosszadalmas tanító-filmek a tömeget nem tudják lekötöni. Ezért aztán olyan játékfilmeket készítettek, amelyek drámai jeleneteken keresztül ismertetik az alkohol következményeit. A közvetlenül tendenciózus filmeket mellőzték. De ez sem az igazi. A legjobbak talán a rövid, 10—12 perces filmek lennének, amelyek az alkohol és az élet különböző megnyilvánulási formája közötti viszonyt dolgoznák fel, pl. «Az alkohol és a munkásszerencsétlenségek», «Az alkohol és az életkor», ésatöbbi címmel. Természetesen, olyan kulturfilmeket, amelyek a tömeget érdeklik és egyben tanítják is, igen nehéz készíteni.

Az «Alkohol» c. film (rendezte Henke) második felvonása után a közönség elhagyta a termet. «A táplálkozás» című kulturfilm előadása alatt a nők hisztérikus rohamot kaptak. Az ilyen filmek azután többet ártanak, mint használnak.

«Az új generáció egészségéért» címmel fog-

nak egy antialkoholista filmet bemutatni, amely-nél úgy hiszik, végre megtalálták a népszerű tömegkulturfilm igazi formáját. A film nem akadémikus. *Nincs témája.* Egyes, az életből vett epizódok vannak benne logikusan és erkölcsi, valamint egészségügyi tendenciával filmszerűen összekapcsolva.

Amerikában ehhez hasonlóan, nagyon eredeti eszközöket találtak az iszákosság elleni propagandára. Ilyen például a sok közül az, amely-nél a részeg embert egy filmoperatőr követi kocsin vagy autón s egy ideig minden lépését, általában a viselkedését lefotografálja az utcán, anélkül, hogy az illető erről valamit is tudna. Ezeket a filmeket, amelyen a részeg ember minden állatiasága, visszatartó mozgása felfokozottan kerül a néző elé, mint elrettentő példát mutatják be a közönségnek.

A filmnek ezt a tárgyilagosságát akarja kihasználni az orosz antialkoholista mozgalom is, amelynek eredményességéhez azonban szükséges volna az is, hogy a filmrendezők a játékfilmjeikben se idealizálják a korcsmákat és az ivásokat s ne vonják be azzal a hamis romantikával, amely csak akadályokat gördít az orosz munkásoknak a nép egészségéért indított mozgalma elé.

F. K. ford.: Gró Lajos

A MUNKÁSNŐK HELYZETE AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN

A női bér munkások száma az Egyesült Államokban ma meghaladja a 10 milliót. Mint minden ipari országban, itt is csökken a munkásnők száma a mezőgazdaságban, míg az ipari és kereskedelmi területeken szaporodik. A racionalizált ipari termelés ezt a folyamatot általában fokozza. A női munkaerő növekvő szerepe a kapitalista termelésben a szocialista mozgalom figyelmét fokozott mértékben irányítja a nőmunkásság kérdéseire felé.

A munkásnők bére az U.S.A.-ban jóval alacsonyabb, mint a férfiaké. A statisztikában felvett 2,310.000 ipari munkásnő közül kb. 90% mint tanulatlan munkaerő szerepel. Ennélfogva az átlagbéruk kb. 20—25%-kal áll a legrosszabban fizetett tanulatlan férfimunkások átlagbére alatt. A legmagasabb női munkabér (Rhode Islandon) heti 16.85 dollár, a legalacsonyabb (Mississippi) heti 8.60 dollár. A déli államokban, ahol sok a néger munkás és munkásnő, a bérek még ennél is rosszabbak.

A munkaidőről 18 szövetségi államban állítottak össze statisztikát. A munkásnőknek több mint a fele napi 9 órát dolgozik, sőt ennél többet is. A legrosszabban fizetett déli államokban a napi munkaidő többnyire 10 óránál kezdődik.

A munkanélküliek számát ma az U.S.A.-ban kb. 4½—5 millióra becsülik. Ezek között legalább 1 millió a nő.

munka

Munkásbiztosítás a gyakorlatban egyáltalán nincs. A fennálló munkásvédelmi törvényeket — például a minimális munkabérekéről, gyermekmunkáról — a bíróság nem alkalmazza.

Az Egyesült Államokat mint a legteljesebb munkásjólét hazáját reklámozzák; ez a fenti adatok szerint nem egészen így van. A munkások tömegei számára nincsenek megadva az emberi élet materiális feltételei. Az Egyesült Államokban, ahol a kapitalista többtermelés örült méreteket ölt, a munkásnő védtelenül ki van szolgáltatva a roppant masinának, ami felszívja és kizsákmányolja.

Ezzel szemben a szakszervezet a munkásnőket csak elenyészően csekély számban foglalja magában. Az ipari munkásnőknek kb. 2%-a van csak a szakszervezetekben. Igaz ugyan, hogy az U.S.A.-ban a munkásmozgalom jóval az európai nivón alul van. A munkásmozgalom egyetlen eszköze a szakszervezet, amelybe az összmunkásságnak csak 16%-a tartozik. A szakszervezetek — amelyek között az American Federation of Labour vezet — teljesen kispolgári, konzervatív jellegűek, irtóznak minden szélesebbkörű szocialista programtól és akciótól; megalkuvó, békés és elvtelen politikát követnek. Politikai munkásmozgalom az U.S.A.-ban voltaképpen nincs, a kommunista és szocialista pártnak összesen kb. 32.000 tagja van. (A munkásság száma kb. 26 millió.)

A szakszervezeteken kívül az ipari munkások további 2%-a egyéb csoportokba van szervezve. Ezek elsősorban nyelvcsoportok — a finn és litván munkásnőknek pl. országos szövetségük van — továbbá különböző ligák, m. p. anyák ligája, háziasszonyok tanácsa, lakók szövetsége, szakszervezeti segédsvetőségek stb. Annak ellenére, hogy a szakszervezetek nem fordítottak gondot a megszervezésükre, a munkások meglehetősen mértékben részt vesznek a

mozgalomban, így pl. a legutóbbi hosszú bányászsztrájkban fejtettek ki élénk aktivitást.

Az amerikai mozgalom legsürgősebb feladata közé tartozik a munkások ezen tömegeinek megszervezése. A radikális munkásmozgalom elsősorban a gazdasági harcra akarja bevonni a szervezetlen és részvétlen munkások millióit. A szélesebb rétegeit (harc a magasabb béreikért, rövidebb munkaidőért, szociálpolitikáért stb.) Sulyt fektet a néger munkások és munkásnők megszervezésére, akiket az uralkodó szakszervezetek egyáltalán nem vesznek tekintetbe, sőt a legmerevebben elzárkózó politikát folytatják velük szemben. Ezek a kulturálatlan, primitív tömegek jelenleg olesó munkaerőt és sztrájlőrő segítséget nyújtanak a kapitalizmusnak.

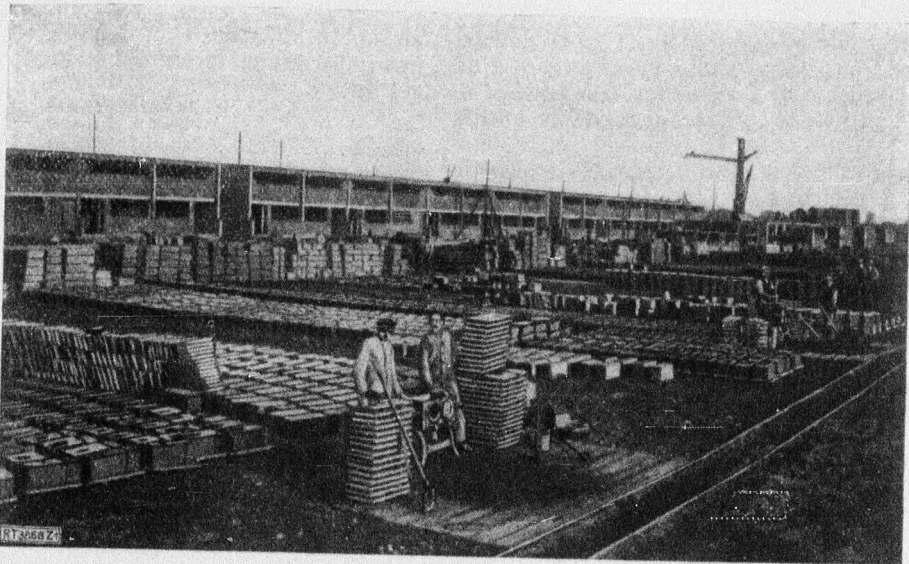
A gazdasági megszervezésen kívül rendkívül fontos a kulturális és szellemi nevelő munka. Az amerikai munkásság túlnyomó többsége — persze különösen a jólfizetett része — teljesen az uralkodó kapitalista-individualista ideológiák hatalmában van, szocialista világnézetéről, tagabb perspektívájáról és célkitűzéseiről alig lehet szó. A munkások szellemi viszonyai természetesen semmivel sem jobbak.

A munkások körében a mozgalom baloldali szárnya mostanában energikus antimilitarista és háboruellenes propagandát indít meg. Amerika hatalmas apparátussal készül a háborúra, miközben a kormány hazug «pacifista» meséléssel nyeri meg a polgári növegyleteket. (Amerikában sokan vannak, akik komolyan vesznek a Kellogg-paktum-blöfföt, vagy pl. az «önvédelmi háborúról» szóló meséket.) Ezeket a céltudatos háborus előkészületeket a másik oldalon megfelelő formában ellensúlyozni kell. Ha ezt az ideológiai munkát elhanyagolják, úgy a nőmunkásság szellemi téren továbbra is a kapitalizmus áldozata marad és egy jövő imperialista háborúnak és az azt élesztő döglétes szellemnek erős támasza lehet. **Ford.: Nadas Endre**

NÉGER VERS

*Kifárasztott e munka. Beléjártam, hogy mindig csak mások civilizációját építsem.
Oh, M'Lissy Jane, hadd pihenjünk ki már végre magunkat.
A Chance-szalomba szeretnék menni, vagy egy-két liter whiskyt lehörpintenek ottan,
kockát is dobnék néhányszor, s mi hátra van a rövid éjszakából; a sötét asztalán
ott aludnám át.
Hadd rozsdásodjék el régi otthonunknak zárja, hadd hulljék porrá és morzsolódjék
széjjel a Calvary-baptista templom.
Herdáld el napod, míg feledni próbálsz a férjed, és éjszaka koldulj meleg whisky után,
mit Mike a Chance-szalom zugában kokottoknak kínál fel.
Emészd el gyermekeinket. A civilizáció nekünk tulsokat adott, számunkra, Feketék,
legjobb a halál.
Tépd le az égről a csillagokat. Mert csillagok jelzik a sorsunk. Csillagok jelzik a sorsunk.
Beléjártam a civilizációba.*

Ford.: Székely Béla

A LAKÁSÉPÍTÉS POLITIKÁJÁHOZ

A háború közel egy évtizedig tartó stagnálásra kényszerítette az építőipart, ennek következménye volt az 1920 évben Európaszerte beállott nagy lakásinség. Ebben az időben nálunk a lerombolt barakkórházakból lakások lettek, iskolákat tömtek meg hajléktalanokkal, s végül megjelentek a vagonlakók. Éveken át ezek az állapotok alig változtak, míg végül a fenyegető lakásfelszabadító rendelet hatása alatt, külföldi példára, községi lakásépítő akciót kezdeményezett az ujonnan alakult fővárosi tanács. Az akciót késleltette az a felfogás, mely a községi építkezésekben látta veszélyeztetve a magántőke hasonló irányú tevékenységét.

Amikor ezek a viták folytak, statisztikai adatok szerint 14.300 négy-hét gyermekes családnak lakott egyszobás lakásban és 10.000-et meghaladta azoknak a száma, akik legalább tízedmagukkal laktak ugyancsak egy szobában.

A magán- és városi építkezések rendszere közti alapvető világnézeti különbség van. A magántőkét kizárólag a haszonnal szemponthoz irányítják, mert egyetlen célja, hogy az építő profitja minél nagyobb legyen. Fejlődést nem segít elő, mert sem társadalom-gazdasági, sem morális programja nincs, legfeljebb csak a növekvő igények nyomában jár. Ezen az alapon épültek eddigi lakásaink s így városaink is.

A községi építkezések kollektív alapon állnak, a lakás fogalmának meghatározása végeredményben az összesség szempontjából történik, mert hivatása meghatározni az egészséges életmód irányát. Ezeknek a követelményeknek érvényesülését észrevehetjük már több nyugat-

európai országban, ahol a városi építkezések alakulása, az új épületesoportok térbeli elhelyezésével, a tág, kertes, napfényrel telített kompozícióval a felszabadulás felé törekvő ember utját jelzi.

A helyes kislakásépítési program a munkásosztály eddigi lakásviszonyainak feljavítását tűzi ki célul és nem megszorult emberek pillanatnyi égető szükségletét igyekszik kielégíteni. Így a lehető legsürgősebben meg kell oldania a gyermek egészséges fejlődésének lehetőségét és eleget kell tennie a higiéné fokozott követelményeinek. Hogy célját elérhesse, az épített lakásoknak számszerűleg a pillanatnyi kereslet felett kell állni. Ilyen koncepció gazdasági alapja ma a jól organizált munkarendszeren, gazdaságos anyagkimélelen és térkihasználáson nyugszik.

A budapesti kislakásépítések áttekinthetőbbé válnak, ha az egyik nyugati városnak a fenti elvek alapján felépített kislakásos komplexumával hasonlítjuk össze. Az összehasonlításra nagyon alkalmasak a Frankfurt város által épített kislakásos telepek s az ezekkel kapcsolatos társasházak, melyek építése a budapesti építkezéssel körülbelül egyidőben, hasonló tömegben indult meg.

	Lakások szobaszáma						Összes lakos
	1	2	3	4	5	6	
Budapest.....	2348	1370	328	4	—	—	4050
Frankfurt a/M.	149	1238	1545	1284	360	20	4596

Látható, hogy az ujonnan épített házakban Budapesten a lakások 58%-a 1 szobás lakás, Frankfurtban „ „ 3-25% a 1 „ „ Budapestben „ „ 40% a 4 „ „ Frankfurtban „ „ 29-20% a 4 „ „

munka

A különbség szembeötlő, mert amíg nálunk egyszobás lakás 58%, addig Frankfurtban 3 és 4 szobás lakás 61%-a az összes lakásoknak. A budapesti összes lakások arányszáma is körülbelül ez.

Frankfurt kislakásos telepeket létesített, melyeknek helyét úgy választotta, hogy ezek a város közlekedésével kapcsolatban, de a gyárnegyedek füstjétől elég távol legyenek. (Helyesen elgondolt és végrehajtott városrendezés, új lakótelepek építése telekkiszajátítás nélkül el sem képzelhető. A frankfurti lakótelepek megépítése is csak a kiszajátító politika segítségével volt lehetséges. Budapesten az adotti telkek szerint építenek s így már eleve le kell mondaniok a házak magas fekvéséről s a lakások kellő szellőzhetőségéről és egészséges megvilágításáról.)

A frankfurti lakótelepek közt létesített főutcák észak-déli irányúak, hogy a szobák keleti vagy nyugati fekvésűek lehessenek. Vagyis, egyik részük délcéltől, másik részük a délutáni napot kapja.

Minden lakásnak kertrésze és tetőtérassza van. Ez utóbbi főleg a kisebb gyermekek számára tette lehetővé, hogy védve legyenek az utcai portól, másrészt nem okoz állandó nehézséget az emeleti lakók számára a gyerekkoszik cipelése.

Az épületek egységes szerkezeti vázzal és mennyezettel készültek, Bimssteinplatte kitöltéssel. Ezeket a lemezeket és a mennyezet egymásmellé helyezett vasbeton-gerendáit darukkal helyezték el. Két gyártelepet létesített a város, melyekben ezeket az építőelemeket készítik.

1765 lakást központi fűtéssel és melegvíz-szolgáltatással láttak el, ez azonban nem bizonyult gazdaságosnak, s így az utóbb épült lakásokban elektromos víztárolókat szereltek fel, melyek a lakások egézszer napi melegvíz-szükségletét elégítik ki olcsó éjjeli árammal. Elektromos hűtőkkel is kísérleteztek, ezeknek fenntartási költsége minimális, havi 5 RM, azonban a befektetés itt is túlnagynak bizonyult. Konyhájuk *Frankfurter Küche* néven vált közismertté, ahol 4-6 négyzetméter területen gáztűzhely, mosogató s a berendezési tárgyak precíz egymásmellé építésével, csempeburkolatos fallal a piszkofogó zugokat védelem kiküszöbölték. Mosókonyhájuk centralizált s ezért a gépi berendezés rentabilis, ugyanígy a mesterséges szárítás is.

szobák száma	Budapesti lakások			Frankfurti lakások		
	hasznos terület	ép. költ. sége	évi bér	hasznos terület	ép. költ. sége	évi bér
1	36 m ²	5.500	475	35 m ²	11.100	475
2	96 m ²	20.500	1.075	55 m ²	14.500	720
3	146 m ²	25.500	1.310	65 m ²	18.500	950
4	—	—	—	115 m ²	25.800	1.630
5	—	—	—	195 m ²	25.500	1.560

Alábbi táblázatból kitűnik, hogy a budapesti lakások javára mutatkozó terület-többlet a lakások értékét nem emeli. Ez a körülmény

az építők világnézeti különbségét mutatja és nemzetgazdasági szempontból döntő jelentőséggel bír.

	Budapesti lakások		Frankfurti lakások	
	Simor-u.	Lenke-u.		
Előszoba.....	16.10 m ²	3.20 m ²	2.75 m ²	4.40 m ²
Nappali szoba.....	20.70 m ²	13.20 m ²	—	19.31 m ²
Hálószoba.....	27.— m ²	20.— m ²	31.12 m ²	15.98 m ²
Gyerekszoba.....	—	—	10.— m ²	14.07 m ²
Konyha.....	11.20 m ²	8.30 m ²	4.— m ²	6.33 m ²
Fürdő.....	5.40 m ²	—	—	4.80 m ²
W. C.....	1.70 m ²	1.20 m ²	2.30 m ²	—
Mosdó, zuhany, cseléd-szoba.....	8.80 m ²	—	—	—
Kamra.....	2.— m ²	1.20 m ²	—	—
Erkély.....	3.— m ²	—	—	—
	95.99 m ²	47.10 m ²	55.17 m ²	65.58 m ²
Szobák területe.....	47.70 m ²	33.20 m ²	41.12 m ²	49.96 m ²

Láttuk, hogy Frankfurtban főleg többszobás lakásokat készítettek, precízen átgondolt alaprajzzal, tehát helypazarlás nélkül. A frankfurti lakások kisebb beépített területe mellett nagyobb a szobák mérete, míg a mellékhelyiségek, csakis a funkciójuknak megfelelő méretet kaptak. — Ilyen módon ezek a lakások nagyobb igényeket elégítenek ki, sokkal kisebb építési költséggel.

Budapesten például a Simorutcai két- és háromszobás lakásoknak hosszú keskeny előszobájuk van 16 négyzetméter átlagos területtel, melyből újabb szobát formálhattak volna, így azonban közlekedésen kívül másra nem használhatók. Ugyancsak túlieng a konyhák nagy mérete, ami a kétszobás lakásnál nagyban indokolatlan, mert hiszen ilyen lakásoknál már nem kell, hogy a lakók a konyhában tartózkodjanak. A Lenke-uti kétszobás lakásnál bár előszobája van, mégis csak a konyhán keresztül juthatunk a szobákba.

Látjuk továbbá, hogy Budapesten a létesített 4050 lakásnak 880 fürdője, míg a frankfurti 4596 lakásnak 3346 fürdője van. A budapesti lakásoknak csak 21.6%-a, a frankfurtiaknak 73%-a fürdőszobás. Budapesten a fürdőszobák közül körülbelül 30 a négyemeletes lift nélküli épületek pincéjében van elhelyezve, mint több lakáshoz járó közös fürdő, ezzel szemben a frankfurti fürdőszobánélküli lakásokhoz a W. C.-ben elhelyezett fayence-mosdó és a mennyezetre szerelt zuhany járul.

Az itt közölt összehasonlítás alapján a laikus olvasó is könnyen észreveheti, hogy ami a budapesti városi építkezéseknél vagy az individuális polgári kényelem, vagy csak a legminimálisabb szükséglet kielégítését célozták, addig a frankfurtiak a város, az ország, vagyis a nagy embertömegek gazdasági és higiéniai érdekeit tartották szem előtt. Budapest még nem értette fel a kislakásépítés lényegét, Frankfurt azonban világosan mutatja a célt, amely felé az új építőpolitikának haladnia kell.

Fischer József

MUNKÁSSÁG ÉS TECHNIKA

92-93

Az utóbbi időben a napilapok szenzációs híreket közölnek bátor aviatikusok vakmerő kísérletezéseiről. Ezek a kísérletek a repülőgépek technikai anyagának és szerkezeti fejlődésének a fokozatos javulását bizonyítják. S ez az állandó fejlődés teszi lehetővé az olyan célkitűzéseket, mint amilyen a Csendes-Oceán vagy a sarki jégmezők átrepülése. Nem sok idő múltán a föld kicsiny lesz ezek előtt az ambiciózus kísérletezők előtt, akik a technika fejlődését a legszűkebb lehetőségek határáig akarják kihasználni.

Az emberiség fejlődésének legutóbbi szakaszát a technika állandó gazdagodása jellemzi. Ha őseink egy pillantást vethetnének az emberi agy és kéz mai alkotásaira, valószínű, hogy a látottakat a csodálkozástól képtelenek volnának megérteni. A rádió és a fényképezőkészülék, az automobil és a repülőgép nemcsak hogy a legújabb kor találmányai, hanem még most is alakban és teljesítőképességben állandóan fejlődnek. De talán nem is az a fontos, hogy hova vezet ez a folyamat. Számunkra sokkal nagyobb jelentőségű az a kérdés, hogy milyen mértékben alkalmazkodik és milyen hatást gyakorol ez a fejlődés az emberi társadalomra. Tény, hogy a technika mai hatalmas méretű fejlődését a kapitalizmus s a belőle fakadó embertelen létfeltételek tették lehetővé s a csodálatos ipari fejlődés is a kizsákmányolók és elnyomottak társadalmában lett ennyire tökéletes. Ezen azonban nem kell csodálkozni, mert láthatjuk a már évezredek óta emelkedő hatalmas építkezéseket, a rabszolga-rendszer alatt épült egyiptomi piramisokat, ahol éppen úgy pusztultak el «szabad» bérmunkásai. Semmi abnormális nincs ebben a fejlődésben. Az egyetlen szembeeső tény az, hogy az intellektus, a hatalmas technikai vívmányok megteremtője nem fejlesztette ki az átalakult viszonyoknak megfelelően a morált és az igazságérzetet. Az általunk ismert és osztályharcra telített néhány ezer éves történelem világosan mutatja, hogy az embernek még a mai napig sem sikerült megszervezni az egyéni és kollektív jólétet és békét biztosító társadalmi feltételeket. Az emberek egymásközötti háborusodása még ma is éppen olyan nagy jelentőségű, mint évszázadokkal vagy évezredekkel ezelőtt. Csak a forma, a kiterjedés, a szervezet és az eszközök változtak meg.

Ilyen értelemben került a legutóbbi tömegmészárlás, a világháború résztvevői előtt is az események gyújtópontjába az a tény, hogy a technika fejlődése elsősorban mindig a háborút szolgálta és szolgálja még ma is. Még soha és soha nem tudták olyan jól alkalmazni a technikai találmányokat, mint éppen a háboruban.

A hamburgi gázkatasztrófa is nagyon jól figyelmeztette a tömegeket arra a «fejlődésre», ami a legközelebbi, békés eszközökkel meg nem oldható konfliktusoknál várhatunk.

Az emberi szellem aktivitása nagyszerű lehetőségeket talált, vetett és aratott a technika területén, ahol a szellemi munka fejlődése egyenesvonalú és korlátlan. Ezalatt pedig a társadalmi viszonyok teljesen rendezetlenek s a szociális kérdések megoldatlanok maradnak. Az emberi ésszerűség itt csődöt mond s az érzések és szenvedélyek uralkodnak. Ésszerű gondolkodás helyett a hazafiság ideológiájában vergődnek s az osztálytudatos burzsoázia az alant indulatok területére hurcolja magával az öntudatlan proletártömegeket.

De hogyan alakulnak majd a viszonyok, ha az öntudatra ébredt proletáriátus győzelmes harcot kezd a mai társadalmi rend ellen? Hogyan fogja felhasználni az előző korszak találmányait, hogyan gyümölcsözteti a technika eredményeit? Hogyan fogja felhasználni azt a burzsoázia által megteremtett egész technikai apparátust, amely ma kizárólag a kapitalisták kezén van?

Akadnak munkások, akik azzal érvelnek, hogy a társadalmi rendnek semmi köze sincs a technikához, hogy az öskommunizmus korszaka technika nélkül is általánosan megfelelő jólétet és boldogságot biztosított a tömegeknek. Ezek a jóindulatu egyének teljesen megfelelnek arról, hogy a ma munkástömegei tulnyomóan nagyipari és a nagyipar környékén élő proletárok. Az öskommunizmus idejének visszakívánása egyet jelent az öngyilkossággal, ha figyelmen kívül hagyjuk azt a tényt, hogy a visszafelé «fejlődés» teljesen abszurd és reálisan elképzelhetetlen (attól a fantasztikus esettől eltekintve, hogy a legközelebbi háború esetén az ellenséges hadseregeknek a kémia segítségével kölcsönösen sikerülne egymás ipari körzeteit teljesen elpusztítani).

A modern szocialista mozgalom a nagyiparból, a tőkés termelésből és a gyári munkásokból fejlődött ki és habár a mai munkás ideális célkitűzése megegyezik is az ezer év előtti kizsákmányolt paraszt, kézműves vagy gályarab célkitűzésével, a ma harcosainak azonban más, közelebbi gyakorlati feladatai is vannak.

A hatalomra törekvő proletáriátusnak a burzsoázia minden alkotására szüksége van. Szemléltetően mutatja be a szovjetországi Donec-pör, hogy az átmeneti korszaknak milyen nehézségekkel kell megküzdenie, ha a technikusok és specialisták hiánya az osztályellenség embereinek felhasználására és igénybevételére kényszerít. Lenin világosan felismerte, hogy a

munka

szocialista társadalom kiépítésének egyik legfontosabb eszköze a technika s ezt a fölfogását úgy formulázta meg, hogy: kommunizmus egyenlő szovjethatalom plusz villamosítás.

Okunk van-e bosszankodni azon, ha nagy kapitalista vállalatok hatalmas pénzáldozatok árán segítik elő az óceánrepülés megvalósítását? A magunk részéről csak örülhetünk ennek a szörnyű iramnak. A technika fejlődése végeredményben a kapitalista rendszer felbomlását segíti elő. A technikai fejlődést helyeslő álláspontunk azonban semmiképpen sem jelentheti a kapitalizmus ellen folytatott harcunk feladását, mert hiszen (bár technikai rekordokat állít fel) a mai társadalomban elfoglalt osz-

lályhelyzeténél fogva kizsákmányolja a munkásokat.

A munkásosztálynak kötelessége, hogy megismerje a gépeket, amelyek a civilizátorikus fejlődést előmozdítják. A proletáriátust a burzsoázia hatalmának átvétele szinte emberfeletti feladatok elé állítja. Ezek között is legfontosabb a technikai eszközök teljes ismerete s az, hogy ne csak termelni tudjuk a modern gépeket és kémiai anyagokat, hanem intellektusunk segítségével ismerjük meg azok belső szerkezetét, összetételét és mechanizmusát, hogy az emberi erő és élet megkímélése érdekében uralkodni tudjunk felettük.

Eszperantóból ford.: Braun Ferenc

H. BARBUSSE UJ FOLYÓIRATA

A „Clarté” megszűnt. Belső széthuzás vetett véget neki. Henri Barbusse egy nagyobb kaliberű, univerzálisabb hetilapnak, a „Monde”-nak állt az élére. Eddig 22 szám jelent meg belőle. A „szerkesztő-bizottság” tagjai: Einstein, Gorki, Upton Sinclair, Ugarte, Unamuno, Bazalgette, Morhardt és Leon Werth. A címlap jelzi, hogy irodalmi, művészeti, tudományos, közgazdasági és társadalmi információs hetilap.

A „Monde” voltaképpen internacionális orgánus; a világ minden nemzetisége találkozik benne. Annak az egyetemes, minden országban élő törekvésnek harcos figyelője, mely elégedetlenül és ellenségesen szemléli a fennálló rendet s újat akar állítani a helyébe. Nem a politikai polémia, sem a társadalmi kritika a kenyeré. A nemzetközi élet mindazon jelenségeit tartja számon, amelyek közvetlen kapcsolatban állnak napjaink megújulásra törő valóságával. Annak az aktuális erőnek kibontakozását kívánja visszatükrözni, mely a társadalom mélyén és felszínén vajdik ígérő jövővel. A „Monde” magához iparkodik vonni a szétszórt harcolókat, otthont nyújt eszméiknek és összegyűjti küzdelmeik minden dokumentumát. Ezért oly szembeszökő és megnyugtató információs jellege. A „Monde” kiváltképpen konstatal, de ez nem passzivitás: az attitűd-jével és szellemével harcra s agitál. Érdeklődése központjában az új irodalom, az új művészet, az új színház s az új film áll. Époly jellegzetes tendenciája az is, hogy a munkásokat és az intellektüeleket egy táborba terelje; le akarja küzdeni a proletariátus ösztönös, ősi bizalmatlanságát és gyűlöletét a szellemi munkásokkal szemben. Nyilvánvaló, hogy érzésben és tudatban testvéri rokonság utalja egymásra mindazokat, akiket a kizsákmányoltság és a nyomor elégedetlenné tett s vágyaik azonosak.

A „Monde” érdekét kívánjuk szolgálni azzal a megjegyzéssel, hogy sokféle ágazó információit szigorúbb kritikával használja; óvatosan és gondosan válassza meg soknemzetű munkatársait: csupán akkor veheti hasznukat, ha oly adalékokból merít, melyeket távoli és kevésbé ismert országok hasonló törekvéseinek megbízható és garantált exponensei szolgáltatnak. Természetesen ugyanez

vonatkozik azokra a művészekre is, akik a lap modern illusztráció-anyagát készítik.

Ettől eltekintve el kell ismerni, hogy aktuális adathalmaza gazdag és érdekes; figyelme frissen értékesíti napjaink új színezetű, sok siku életét. Hangjában, tempójában minden kellék megvan ahhoz, hogy nemcsak a külföldnek, hanem magának Franciaországnak az egyetemes átalakulást vágyó erőit magába szívja és egyesítse. Ki kell aknáznia azt az előnyt, amivel kis nemzetek nem rendelkeznek, hogy Párizs a világ fővárosa s így mindent, ami ott történik, nagyobb figyelemmel kísérenk, mint a föld bármely más metropolisában.

Kötelességünk felhívni itthon is az olvasó embereket figyelmét a „Monde”-ra, szerezzék meg és olvassák, csatlakozzanak ahhoz a mozgalomhoz, mely egyre szélesebb arányokat ölt körülötte. Figyeljék és szeressék, a „Monde” mindenképpen megérdemli.

M. Pogány Béla

UPTON SINCLAIR: PETRÓLEUM

Az őskorszak szörnyetegeinek küzdelmeire emlékeztet az a késhegyig menő harc, amelyet a konkurrens kapitalista vállalkozások, trösztök és bankok folytatnak egymással. Upton Sinclair egyik legszebb regényében, a *Szén őfelségében* szintén ezt a háborút írja le, de a csata azóta áttérrelődött a bányákból a petróleummezőkre.

Upton Sinclair imponáló bátorsággal tárja fel a sebeket, senkit se kímél és nem ismeri a kesztűs kéz elvét. Amellett nem kegyetlen, csak igazságos. Öntudatos szocialista fejjel áll ebben a zűzavarban és rávilágít a petróleumbüzös politikusokra és a sajtóra, amely épúgy szócsöve a petróleumcápák érdekeinek, akár a többi fórumok hazugságyárak és a filmvilág. Mindenkiné a kezére hullott néhány csepp a nemzeti otkolonyból, a petróleumból.

S mégsem karikatúra Sinclair *Petróleum* című regénye, hanem élő, lélekző valóság. A *Jimie Higgins* költői hevülete itt már nemes tárgyilagossággá higgadt. Az *Ács fiának hívna* fantáziaszülte alakja kemény valósággá. Tiszta, józan és félelmetesen okos könyv. Rengeteg figurát mozgat s vala-

menny
az utol
Bunny
mutatja
Amerik
egyform
ép olya
örtség,
dolláris
szociali
lékezet
clair el
vítte eg
határral
atrakci
fotograf
figyelm
a gyors
umenti
azt, aki
kispolgá
lúk és
Szorgalm
fecsérl
csupa a
melés, k
szel, kif
kövekből
ösztone,
a hátuk
Hogy me
den erke
valami
galoppna
falmas v
mások v
egy nap
hegyek,
letlenül
lettek öz
berek ez
ban és p
és dolgo
most —
spíritizál
nő ölébe
rendű cél
rak ezrei
eik mög
hűdeg, ör
a szerenc
den azé,
magának
jogait. A
ráló: örök
Petróleu
beri küzd
ma Gorki
szószólója

WINGS

A repü
mozgásbeli
életani, m
közönségi val
mindent ke

mennyit világosan látjuk az első oldaltól kezdve az utolsóig. Arnold Ross, a petróleummágnás és fia, Bunny életvonalában az író elmondja és megmutatja mindazt, amit tud, látott és tapasztalt Amerika eszeveszett versengéséből. Minden fronton egyforma biztonsággal mozog. A szocialisták hibáit ép olyan jól ismeri, mint a tőkésosztályét, a rendőrség, a katonaság, a polgárság és a «felső tízezer» dolláristeneinek Olimpuszát. Bunnynak, a szocialista petróleumhercegnek sziluettje erősen emlékeztet a naiv *Kutató Sámuelre*. Általában: Sinclair ebben a könyvében tulajdonképpen továbbvitte egy lépéssel régebbi «hőseit», kitérített szemhatárral és több bölcsességgel. A panoráma új attrakciókkal bővült, az üzlet országát is élesebben fotografálja, a legkisebb apróság sem kerül el a figyelmét: a városok békebirái csapdákat állítanak, a gyorsan hajtó autók ellen, rendőrt rejtenek az utmenti bokrokba, hogy aztán megbírsághassák azt, aki túllépte az előírt sebességet! És a hígott kispolgár vallási örülete, szerződés, termelés, kivétel, pénz! Pénzt szereznek fortélyal, észszel, kifacsarják az emberekből, a sziklákból, a kövekből és a tengerek fenekéről! A vagyonszerzés ösztöne, mint valami kegyetlen kancsuka csattog a hátukon és haiszolja őket megállás nélkül előre. Hogy meg akarnak gazdagodni, ebben, — minden erkölstelensége ellenére is — van legalább valami logika, de akkor derül ki a borzalmas galoppnak az értelmetlensége, amikor ezt a hatalmas vagyont, amit ezer esellel, saját élete és mások verejtéke árán harácsolta össze A. Ross ur, egy napon kiüti markából a halál. És a dollárhegyek, amikért fiatal munkások hulltak eszméletlenül a petróleumkutakba, amikért asszonyok lettek özvegyek, gyermekek árvák, amik miatt emberek ezrei éltek örökös félhomályban, nyomorban és piszokban, jártak évtizedekig egy ruhában és dolgoztak inukszakadtáig, az a dollár-Ararát most — a törvény értelmében — egy félköttya spirtiszta vénasszony és egy nagyravágyó mondainó ölébe hullik. Hol itt az a bizonyos *magasabbrendű cél*, ami szentesítette, ami megérte az emberek ezreinek a feláldozását? Az amerikai dekorációk mögött nincs egyéb, csak szemfényvesztés és hideg, őrlő gonoszság. Az arany bután ömlik és a szerencse, az élet, öröm, egészség, szépség, *minden azé, aki erősebb tud és mer lenni*. Aki ki meri magának harcolni és meg is tudja tartani emberi jogait. A gyáva, a panaszkodó, a viadal elől retiráló: *örökké rabszolga marad*.

Petróleum című könyvében ezt az embertelen emberi küzdelmet mutatja be nekünk Sinclair, aki ma *Gorkij* és *Barbusse* mellett egyik legigazabb szószólója a proletariátus ügyének. **Tamás István**

WINGS

A repülés forradalom az ember életében. Új mozgásbeli, új mechanikus folyamat, amelynek ugyancsak gazdasági s ezzel társadalmi vonatkozásai vannak. A járáshoz szokott embernek sok mindent kell magában átalakítani, addig, amíg a

földtől elszakadva, a levegőben is megtalálja a maga egyensúlyállapotát. (Hiszen járni is meg kell tanulni.) Aminthogy maga a természet ellenállását legyőző s a természeti erőket saját részére felhasználó gép is izgató jelenség. A repülésről, mint új életmegnyilvánulásról, mint társadalmi-gazdasági eszközről — mint technikai-természettudományi alkotásról — rengeteg, a tudásunkat elmélyítő időszerű filmet lehetne készíteni.

De a mai filmben mindig csak készítőinek osztályérdekei domborodnak ki (lásd a különben kitűnő technikával megcsinált Magyar rapszodiát is). A *Wings* sem más, mint hazug polgári szentimentalizmus és militarista propaganda. A *Wings*: a repülőgépek, mint hadászati eszközök a dicsérete, álromantikusan festői képekben, melyek külső formájukban is kiáltó ellentétben állnak a film szigorú tárgyyszerűségét igénylő látásmódjával.

Az eddigi háborús filmek legalább igyekeztek elkendőzni valódi céljaikat. A *Wings* leplezetlenül mutatja meg a filmet a mai társadalomban. Ime, a bizonyíték arra, hogy a kapitalizmus kezében sohasem lehet a filmből a tömegek értelmi és érzelmi életét felgazdagító optikai kifejeződés. **Gró Lajos**

EGY LEVÉL ÉS EGY TÁVIRAT

A nemzetközi új építészek kongresszusának félremagyarázhatatlan állásfoglalása a szociális alapu, új házépítés mellett komolyan kell, hogy érdekelje mindazokat, akik az új irány lényegét ismerik és annak győzelmét őszintén kívánják. A «Munka» más alkalommal részletesen ismertetni fogja az 1928 június 25—29-én La Sarraz-ban, (Svájcban) megtartott kongresszus programját és határozatait. De addig is, míg a dologgal lényegesen foglalkozhatunk, az alábbiakban közreadjuk Vágó József budapesti építész levelét, melyet ő a kongresszust összehívó Madame Hélène de Mon-drothoz intézett.*

Budapest, 1928 június 20-án.

Olvasva a nemzetközi modern építészeti előkészítő kongresszusának jelentős és érdekes programját, melyet barátom, Prof. J. Hoffmann küldött meg nekem Bécsből, nagy kedvem támadt a munkálatokban résztvenni.

Műveim egyike, egy kis klubépület, mely 1912-ben épült és 1926 augusztusában a «L'architecte»-ben közzétételt, karsu vasbeton-oszlopaival biznyságul szolgál művészetéről vallott eszmém mellett.

Igaz az is, hogy legújabb művem, a népszövetségi palota pályaterve nem eléghető ki kollégáimat, mert a idő rövidege miatt és egy kisé opportunizmusból is nem egészen saját kívánságaim szerint dolgoztam. De ennek ellenére meggyőződéses, modern művész vagyok és maradok ma, mint azelőtt. Most pedig, hogy azok közé az építészek közé tartozom véglegesen, kiket a palota építésével megbíztak, munkatársaim ellen kétségbeesett harcot indítok meg a modern eszmék győzelméért.

Ez az oka annak, hogy én is modern kollégáim között szeretnék tanácskozni és hogy erkölcsi támogatásukat akarom kérni. Szigoru

* A francia nyelvű levél a „La Suisse” nevű genfi lap 1928 július 3. számában jelent meg. Fordítás e cikk szerzőjétől.